

Polnina plačana v gotovini

ZIVLJENJE IN SVET

19 L J U B L J A N A 32

štev. 17.

Ljubljana, 23. oktobra 1932

Knjiga 12.

ZIVLJENJE IN SVET — Ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRILIJA, mesečno 1 šilling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRACAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 17: Prof. Avgust Piccard: Skrivnost kozmičnega žarenja. — Znanost o zvoku. — Dr. Arnošt Muka †. Iv. Podržaj: V Dušanovem carstvu (konec). — Predhodniki našega jeklenega peresa. — Slike iz življenja in sveta. — Edmond Romazières: Pri glavorezih (nadaljevanje). — Najsamotnejši otok. — Dr. Božo Škerlj: V deželo Christianov. — Strahote giljotine. — Človek in dom. — Fotoamater. — Macao. — Znamke pripovedujejo. — Sah. — Anekdote. — Mala lastovica. — Humor.

Mala lastovica

Po stokrat lete stare lastovice žgoleč mimo svojega gnezda na velikem in udobnem skednju. Pet mladih grl in deset mladih, okroglih in kot oglje črnih oči jim vselej odgovarja razburjeno, boječe. Stari vabijo mladiče kot kličejo starši otroke, kadar prvič poskusijo korake po sobi. Toda strah, strašen je strah pred tem novim in neznanim korakom.

Mlada lastovica sede na rob gnezda. Krčevito se drži na kratkih nožicah s sivimi krempljci in se ziblje kot čoln na valovih. Pa jo prevrnejo bratci in sestrice z roba in že pada, pada zmerom globlje, vsaj nekaj korakov daleč. Tam sta napeti dve rdeče oviti električni žici. Pa sede nanje in se spet ziblje; od strahu in veselja se skoraj ne upa dihati ter kriči od groze in osupa. Stara odgovarjata živahno, sedeta poleg nje in ji vlivata poguma. Vsi gledajo v gnezdo in vabijo še ostale. Zdaj so že tri na robu gnezda in poskušajo prve zamahe z mladimi, še neokretnimi krili. Saj so to že prej poskušale v gnezdecu. Pa se spet prevrnejo, druga za drugo padajo in že sedijo trepetajoče poleg prve na rdečih žicah.

Ta brezkončnost prostranega ozračja! In bela, svetla luč! Kar zapirajo majhne kot oglje črne oči, ker še ne morejo prenašati tega žara. Globoko in težko jim gre sapa, zdaj vidijo okoli sebe drevesa in hiše, po zraku pa one masne grižljaje, ki so jim jih dozdej starši dajali v kljunčke. Mimo njih se opoteka ves vrtoglav mladi molj; menda so ga prebudile iz dnevnega spanca. Kar vsi štirje kljunčki se odprejo naenkrat za njim, toda ponj se ne upa še nobeno nebogljence. Saj so še vsi tako plašni in boječi! Mati ga ujame in ponudi v krogu. Kar se zgane ozračje, okoli žic kroži jata lastovic, ki pozdravlja male to-

variše; v krogu se spreletavajo okoli trepetajočih novincev, dokler se radovedne in presenečene ne vsedejo med nje.

V gnezdu je ostal še mladič; nežen, skoraj prenežen za trdo lastovičje življenje. Telesce je lahko kot kos papirja; za letalca je to dobro. Toda mišice so slabe na krilih. Hrbtina peresca niso modra in zelena kot sveže žarjene in kovane železne plošče. Glasek je tenak in nima pravega zvoka. Lakote ne trpi to slabotno lastovičje dete. Skrbeni starši mu prinašajo zmerom najslabše prigrizke, one rumene, mastne muhe, ki rojijo poleti nad ribniki in katerih se tako često zaželi lastovičji jezik. Včasih sirota niti teh noče. Življenje ne kliče v tem slabotnem telescu kot vihar, temveč le kot mehki, umirajoči jesenski veter. Zato so starši še dvakrat bolj skrbeni in bolj ljubeznivi s tem mladičem.

Na gnezdo grede in dvignejo siroto. Polagoma jo bližajo robu okrogle stavbe, nato izletijo in jo vabijo s seboj. In tudi bratje in sestrice na žici kličejo ž njimi ter dvignejo mladiču hrepenenje, ne morejo mu pa dati moči za prvi polet. Boječe plahuta s krilci in prosi usmiljenja, naj ga vrnejo v gnezdec. Neutrudljivo letajo starši od kljuna do kljuna na žici in v gnezdu, dokler večer ne združi spet vse družinice v stanovanju.

Ko vzide prvo sonce, čepijo oni štirje spet na žici. Stara jih bodrita in neštokrat jim pokažeta kratko pot do prihodnjih žic. Pa se opogumijo drug za drugim in hajd za starima. Trepetali so strahu; saj se jim je progla zdela tako neznanško dolga in prazna. In vendar je šlo po sreči! Zdaj se je že pričelo, sprva kaj-

(Nadaljevanje na predzadnji strani)

ZIVLJENJE IN SVET

STEV. 17.

LJUBLJANA, 23. OKTOBRA 1932

KNJIGA 12.

HINKO SMREKAR: Jegenska melanholija

Prof. Avgust Piccard

Skrivnost kozmičnega žarevanja

Vse pravice pridržane.

Bruselj, v oktobru

Nad šest tednov je že minulo od onega bajno lepega jutra sredi avgusta, ko sva zapustila z belgijskim fizikom Maksom Cosynsom to hrupno vsakdanje življenje na zemlji ter se dvignila na streho sveta, kjer sva z našim FNRS-om plavala v višinah, kamor se poprej še nikdar ni povzpel človek, da tam, kamor sva že leto dni nameravala, proučiva kozmične žarke. Čeprav belgijski urad Fond National de la Recherche Scientifique dosedaj še ni službeno pregledal najin角度 višinskih meritev, je švicarska meteorološka centrala že izjavila, da sva se dvignila preko 53.672 čevljev nad morskó višino ter s tem prekoračila višino mojega prejšnjega vzleta s Kipferjem 27. maja 1931 za več ko 1000 čevljev. To samo po sebi ni videti velika razdalja, če jo merimo vodoravno na zemlji, vendar je razlika zelo pomembna, ako upoštevamo, da dvigne v višini okrog 50.000 čevljev 1 m³ vodika samo 1 gram, medtem ko bi ob morski gladini z isto prostornino vodika lahko dvignil 1000 gramov.

Čeprav najine ugotovitve iz zapiskov in opazovanj, ki sva jih s Cosynsom tako skrbno in marljivo sestavila, niso še popolne, vendar že toliko vemo iz naše dosedanje analize, da lahko mirne duše priznamo »za enkrat se ne da še ničesar dokazati«. Kozmično žarenje še zmerom ljubosumno čuva svojo skrivnost. Še mnogo balonskih odprav bo treba v visoke plasti atmosfere, predvsem pa vsaj en vzlet v polarnih krajih, kjer bo mogoče opazovati vpliv magnetičnih valov. Lahko pa na podlagi naših, avgusta meseca narejenih opazovanj že sedaj postavimo neko novo hipotezo, ki se mi je rodila že lani po mojem prvem poletu, namreč da kozmični žarkovje ne prihaja iz vseмирja, temveč nastaja v najvišjih plasteh zemeljskega ozračja. Seveda je težko razločiti povprečnemu čitatelju v lahko umljivih besedah teorijo kozmičnega žarenja. Ljudje vprašujejo: »Kaj so kozmični žarki in kaj je kozmično žarenje?« Moj odgovor je prav enostaven: tega ne vemo! Zaradi tega se še zmerom poskušam in raziskuje širó sveta: v Zedinjenih državah in v Nemčiji, in temu delu je tudi namenjen Fond National de la Recherche Scienti-

Prof. PICCARD

fique (po kateri je imenovan naš balon FNRS in ki je tudi financirala oba moja dosedanja poleta).

V prejšnjih člankih sem že razložil, da so kozmični žarki različni od drugih nevidnih žarkov, o katerih vemo nekaj več. Da bi razgibal čitateljevo domišljijo, sem celo rekel: čim več bi izvedeli o teh skrivnostnih kratkovalovnih žarkih, ki upadajo iz vrha na zemljo, tem bolj bi se nam razjasnili tudi nekateri drugi pojavi, n. pr. delovanje radija, sestava atomov, bistvo energije, astrofizika, torej stvari, ki zanimajo inženjerje, zdravnike, astronome, a tudi znanstvenike v čisto teoretičnih vedah.

Iz čisto neznanstvenega, mehaničnega stališča praktične zrakoplovbe pa lahko rečemo, da smo se naučili plavati po brezmejnem prostoru, ki bo prej ali slej postal »stratosferska pot« bodočega prometa med narodi, prav tako kakor so se prvi stari mornarji naučili plovbe po neznanih morjih. Stratosfero, v katero še pred nekaj meseci ni moglo živo bitje, ne da bi tvegalo življenje, je zdaj mogoče obiskati primeroma lahko in popolnoma varno. Vsak ve, da v višinah nad 20.000 do 25.000 čevljev človeško življenje ni mogoče brez umetnega dihanja. V višini 53.672 čevljev nad zemljo bi bila smrt neizogibna zaradi pomanjkanja kisika in zaradi prenizkega

zračnega tlaka. Človeško telo je tako ustvarjeno, da lahko kljubuje nizkemu zračnemu pritisku le do kakih 15 ali 20 tisoč čevljev visoko nad morjem. Pritisk pol atmosfere še primeroma lahko prenese. Ta pritisk vlada v višini 5.300 m (17.490 čevljev). Višine 7.000 do 8.000 metrov so pa le sem pa tja še znosne brez umetnega dihanja. Preko te višine pa človek ne more, če ni zaprt v kabino, ki ne propušča zraka, ni založen s potrebnim kisikom ter zavarovan pred mrazom in vročino. Pri mojem prvem vzletu sva bila s Kipferjem že prav blizu smrti, ker so nama odpovedale vrvi za odpiranje in zapiranje ventilov. Zadnji vzlet nam je pa pokazal, da so dvigi v stratosfero mogoči brez vsake nevarnosti. Ventil na živo srebro, ki sem ga izumil, je deloval brezhibno. Usmerjanje balonovega leta se je tudi posrečilo tako enostavno, kot smo si ga le želeli. Spoznali smo pa, da je posrebrna kabina prav tako neprimerna kakor črna. V slednji smo lani trpeli vročino, letos smo pa prestajali hud mraz 15 stopinj pod ničlo, medtem ko je zunaj kabine nihalo toplomer med 60 in 70 stopnjami mraza.

Toda vrnimo se spet h kozmičnemu žarenju, čigar proučevanje je bil glavni smoter najinega vzleta in omenimo samo glavna vprašanja, ki so doslej ostala še nerešena.

Kako nastajajo kozmični žarki?

Kje nastajajo kozmični žarki?

Kaj je bistvo kozmičnega žarenja?

Teoretični fizik bo že našel odgovor na vsa ta vprašanja brž, ko se bo eksperimentirajočemu znanstveniku posrečilo kolikor toliko točno opredeliti nekaj lastnosti kozmičnih žarkov. Cosyns in jaz sva skušala izmeriti jakost in kolikor se je dalo tudi smer, odkoder prihajajo kozmični žarki v različnih višinah v naše ozračje.

Moj prvi vzlet 27. maja 1931 v tem pogledu ni bil popolnoma brezploden, čeprav nam tedaj še ni bilo mogoče izvršiti vseh znanstvenih meritev, ki so bile na programu. FNRS se je takrat dvigal zelo naglo. Upravljanje balona je bilo izredno težavno. Spoznali smo pa, da se FNRS lahko dvigne v velike višine, da je mogoče izvršiti potrebna merjenja, zlasti pa nas je izkušnja naučila, kako je treba pripraviti vsak bodoči program, da se bo lahko gladko opravil. Pri letošnjem vzletu sva se seveda okoristila z lanskimi napakami. Dvigala sva

se počasi in popolnoma mirno in Cosyns se je lahko torej lotil instrumentov, čim sva zapustila tla. V zraku sva ostala tako dolgo, kolikor je bilo potrebno, ostala bi pa lahko še dokaj dlje, če nama ne bi pretila nevarnost, da naju struje zanesejo na Jadransko ali Sredozemsko morje. Ves čas spuščanja sva imela balon popolnoma v oblasti. Zato lahko rečem, da sva aeronavtični smoter v vsakem oziru dosegla.

Pri proučevanju kozmičnega žarenja sva prišla do naslednjih sklepov: Če prihaja kozmično žarenje k nam iz kozmičnega prostora in če je enovito, tedaj bi moral opazovalec v dvigajočem se balonu zapaziti jačanje njegove moči po nespremenljivem in enostavnem zakonu, ki se glasi, da mora biti jakost žarenja v sorazmerju s množino zraka, skozi katerega se dviga balon.

Če bi osnovno žarenje ne bilo enovito, temveč sestavljeno iz različnih kozmičnih žarkov z različno prodorno silo, tedaj bi morali biti mehkejši žarki v velikih višinah in intenziteta celotnega žarenja, bi morala biti večja v visokih plasteh zemeljske atmosfere kakor zahteva omenjeni osnovni zakon.

Uspehi najinega opazovanja so bili presenetljivi, prav res zelo presenetljivi. V velikih višinah nisva našla niti večjega niti stalnega porasta. Ugotovila sva celo mnogo manjši porast od onega, ki bi moral biti, če bi obstojal oni zakon, ki smo ga smatrali za nespremenljivega. Te resnice danes ni mogoče več zanikati. Profesor Regener, ki je izpustil prazne balone s pripravami za beleženje v mnogo večje višine, nego sva midva prodrila, je letošnje poletje odkril prav isti pojav. Njegovi baloni so dosegli višino, v kateri je barometer izmeril pritisk samo 25 mm. Pri naši najvišji točki je živo srebro v cevi pokazalo 72,5 mm pri dolgem barometru in 74 mm pri kratkem barometru. Pri mojem prvem vzletu je barometer v višini 15.780 m zabeležil 75,2 mm. Naše neposredno čitanje iz kabine je potrdilo sklepanja, ki jih je napravil prof. Regener na podlagi svojih beležnih balonov.

Če iščem razlago za te pojave, tedaj se mi zdita dve teoriji najverjetnejši:

1. Kozmično žarenje ne prihaja iz kozmičnega prostora, kakor smo dosedaj mislili, temveč nastaja v najvišjih plasteh zemeljske atmosfere.

2. Trdi in probojnejši deli kozmičnega žarenja prihajajo iz kozmičnega pro-

stora, toda mehkejše močno ionizirane sestavine so neka vrsta drugovrstnega žarenja, ki nastaja iz spajanja trdnih žarkov z zračnimi molekulami.

Če bi druga teorija bila pravilna, tedaj bi si lahko razlagali, zakaj manjka jo mehke sestavine, da kozmični žarki nastanejo v izredno rezredčeni tvarini kozmičnega prostora ali pa, da predpostavimo, da zemeljsko magnetno polje povzroča deviacijo teh mehkih sestavin proti magnetnemu tečaju našega planeta. Za proučevanje teh pojavov bo treba novih sličnih balonskih odprav.

Nadejam se, da bodo prav kmalu začeli s poskusi preiskavanja stratosfere nad pokrajino Hudsonovega zaliva. Tam bo mogoče dobiti zelo dragocene podatke, ki bodo to teorijo podprli ali ovrgli. Seveda bo tam vzlet zelo težaven in nevaren ter ga smejo podvzeti samo učenjaki, ki poznajo tamošnje kraje in so navajeni na podnebje polarnega sveta. Prav lahko bi balon zašel nad severni tečaj ali pa bi ga zaneslo v globine kanadske divjine. Posadka mora biti na to pripravljena in opremljena, da si utre lahko pot nazaj k civilizaciji. Vidimo pač, da so različne hipoteze mogoče v svrhu razlage kozmičnega pojava, ki smo ga opazovali. Zdi se pa, da postavlja izredno velika sličnost rezultatov, ki sva jih dobila Cosyns in jaz kakor tudi prof. Regener, ves problem na trdno osnovo.

Najin drugi smoter je bil določitev smeri kozmičnih žarkov. Pri merjenju sva uporabljala pripravo, ki jo fiziki imenujejo »Geigerjeva cev«. Ta priprava sestoji iz podolgate ionizacijske skrinjice, števnice, ojačevalca glasu, ki omogoča čuti eksplozije, nastajajoče ob prodiranju kozmičnih žarkov v cev, kjer povzročijo ionizacijo. Če padejo žarki na cev navpično, tedaj jih bo očitno večje število zadelo cevko, nego če bi padali vodoravno ali pa sporedno z osjo cevke.

Pri Bruslju sva že delala predhodne poskuse z najinimi pripravami. Ti poskusi so omogočali določiti z veliko razločnostjo na več 100 korakov bolnico, v kateri je zaloga radija. Pri poskusih beleženja kozmičnih žarkov v stratosferi po aparatih pa sva z začudenjem odkrila, da nisva mogla najti nikakega vpliva smeri. Število zabeleženih žarkov je bilo v istem času enako, če je bila cev vodoravna ali navpična. Ker ni bilo čuti nikakega zemeljskega šuma, sva lahko vršila najnatančnejša opazovanja.

Kako naj si sedaj razlagamo te pojave?

Po mojem mnenju kažejo, da kozmično žarenje nastaja v onih atmosferskih plasteh, v katerih je plaval balon, in sicer pod nami, nad nami in na vseh straneh okrog nas. Za osebo, ki je na zemeljski površini, pač prihaja kozmično žarenje iz višine ter ima neko določeno smer kakor dež, ki pada iz oblakov. V stratosferi pa sva opazila, da prihaja kozmično žarenje k opazovalcu enakomerno in istočasno od vseh strani. Fizik Kolhöster, ki je delal s popolnoma drugimi poskusi ter zastopa tudi druge teorije, je razvil isto hipotezo nekaj mesecev pred nami. Žal pa ni med hipotezami, ki sem jih naštel, niti ena, s katero bi lahko z neko gotovostjo razložil pomanjkanje smerne karakteristike kozmičnega žarenja v stratosferi. Lahko bi z isto verjetnostjo navedli tudi še druge različne vzroke in domneve za opazovane pojave. Treba bo še mnogo novih poskusov, preden bo mogoče ovreči ali sprejeti to teorijo. Kakor sem že rekel, lahko odkritosrčno izjavim: dosežaj ni bilo mogoče dokazati ničesar drugega. Kozmično žarenje dobro skriva svoje tajne.

Pač pa smo postavili novo hipotezo, ki bi se še pred kratkimi meseci smatrala za neverjetno, ki je pa danes enakovredna vsem drugim hipotezam, namreč da je v stratosferi začetek kozmičnega žarenja. Izraz hipoteza uporabljam namestoma. Dejstva še niso dovolj močna, da bi jo lahko že smatrali za teorijo. Fiziki še zmerom niso nikakor pripravljene sprejeti nazora, da bi v tej skoraj popolnoma prazni atmosferi, — kjer je nebo temno škrlataste barve, ozračje leto za letom stalno, gibajoč se med 50° do 60° pod ničlo, kjer ni nobene vlage in torej tudi ne oblakov, dežja ali megle, kjer sonce neprestano sije, razen če se vrine vmes senca zemlje ali kakega drugega planeta, kjer ne piha veter ali kvečjemu vodoravno, kjer je vsak šum neznan vsaj toliko časa, dokler človeško uho ne bo moglo zaznati »sferne glasbe« — bili mogoči pojavi, ki jih ne moremo najti na zemlji in ki jih tudi ne moremo posnemati v naših laboratorijih. Zapeljiva stran nove hipoteze pa je, da nudi dozdevno lahko razlago, zakaj je to skrivnostno žarenje neodvisno od zemeljske smeri v prostoru in da ni nikakega funkcija luninega ali sončnega časa.

Ob koncu bi želel ponoviti, da so vsi dosedanji poskusi ostali brez važnih uspehov in da bo treba še mnogo dela, preden bo mogoč samo začetni odgovor na česte uganke, pred katerimi stojimo pri raziskovanju kozmičnega žarenja. Fizikom kot sem jaz in moja tovariša Cosyns in Kipfer pa je v veliko zadovoljstvo, ko vidimo, kako se bližamo razvozljanju te uganke in da bomo mogoče prav kmalu lahko pogledali za zastor neznanih skrivnosti.

Mogoče ne bo samo v abstraktni vedi — in to bo najbrž zanimalo povpreč-

nega čitatelja —, temveč tudi v področju tehničnega znanja in napredka razrešitev uganke kozmičnega žarenja največje važnosti. Mislim — ne sanjam — na ceneno pogonsko silo v bodočnosti, ko se nam bo posrečilo zajeti neskončne energije atomov in molekulov, ki leže vsepovsod okrog nas.

Čeprav so ta dela pridržana bodočim pokolenjem, vendar niti danes niso več sanje.

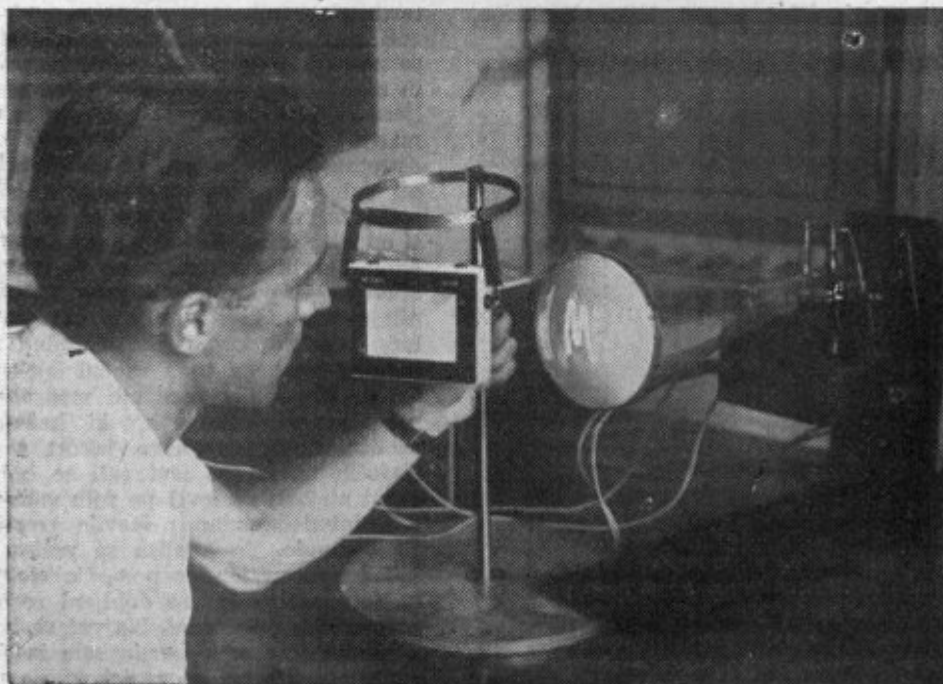
Copyright by the North American Newspaper Alliance

Znanost o zvoku

Ze 50 let imamo telefon in tehnika je med tem silno napredovala, ali dejstvo je, da morajo telefonistke, kolikor jih ni še izpodrinil avtomat v telefonskih centralah, zmerom ponavljati ustmeno naročene številke, s katerimi si želimo spoj, kar se lahko smatra kot dokaz, da mikrofoni ne prenašajo verno glasov, ki smo mu jih zaupali. V govoru prenašajo mikrofoni zanesljivo samo samoglasnike, pri konsonantih pa odpove. Zaradi

tega si je treba pri kompliciranih besedah pomagati z zlogovanjem in črkovanjem, na katerega se vežejo znane besede.

Pri vsakem prenosu po telefonu se nekaj delnih zvokov izgubi, kar lahko napravi govornico nerazumljivo, glasbo pa nenaravno. Za razdelitev delnih tonov, ki tvorijo tako zvani zvočni spektrum, se znanost že dolgo zanima in jih skuša analizirati. Sprva so se delni toni vsaj kvalitativno proučevali s pomočjo

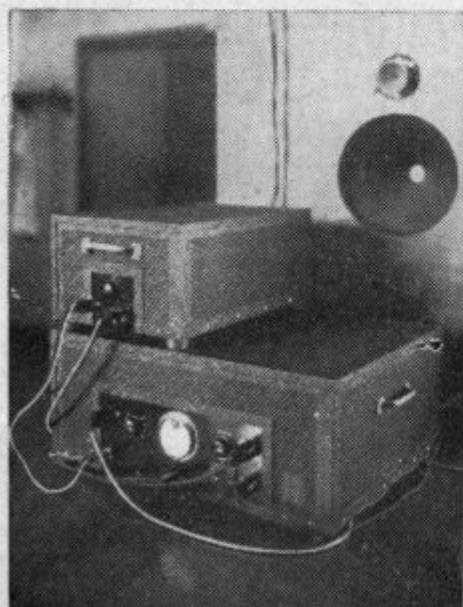
Glas, ki ga sprejema mikrofoni, se kaže na zaslonu oscilografa kot krivulja, ki ima pri vsakem glasu drugačno obliko

tako zvanih resonatorjev in pomožnih interferenčnih tonov.

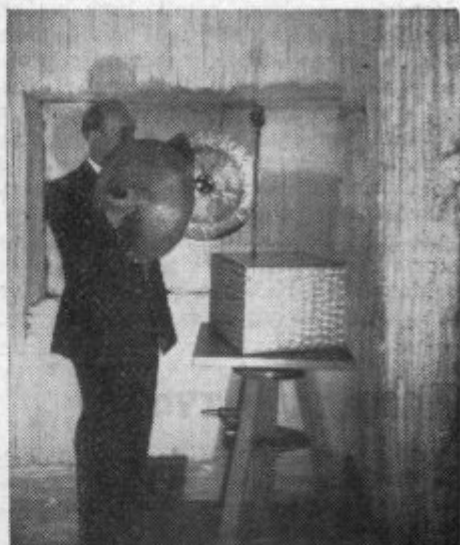
Kvalitativna slika glasov se na ta način ni dala doseči. Pozneje nastale kvantitativne metode temelje vse na registriranju krivulje zvočnega nihanja, ki se da potem po Fourierjevi analizi razstaviti na posamezne delne tone. Za registriranje zvočne krivulje so se spočetka uporabljale mehanične priprave, sestojče v glavnem iz membrane in zrcala. Najboljša taka priprava za raziskovanje govora in zvokov nekaterih glasbil je bil dr. Millerjev »fonodeik«. To je bil prejemnik na membrane s celo vrsto resonančnih točk, ki so se primerjale s stavkom enako glasnih orgelskih piščali. Občutljivost te aparature je šegla do nekako 4000 Hertzov (tresljajev na sekundo).

Zdaj se uporabljajo za analizo zvokov izključno samo električne priprave: mikrofoni, ojačevalci in oscilografi, s katerimi se da do risati neprimerno natančnejše zvočne krivulje, kakor z mehničnimi pripomočki.

Snemanje zvočnih slik po oscilografski metodi je zelo težavno in če gre za večje število glasbenih instrumentov, praktično sploh nemogoče. Prav tako se na ta način ne da študirati neharmonični zvočni pojavi, kakor šumenje,

V električnih ojačevalcih se od mikrofona prestreženi tresljaji ojačijo, preden gredo v beležne aparate. Za kontrolo služijo zvočniki

Kakor človeški glas se raziskujejo tudi zvoki glasbenih instrumentov. Posebno zapletene narave je zvok činel, za katere so potrebni posebno zanesljivi mikrofoni

ropot in slično. Prav lepo pa se na oscilografu pokažejo kot krivulje enostavni človeški glasovi in preprosti toni nekaterih glasbenih instrumentov.

S tako tesno omejenim analiziranjem se znanost seveda ne more zadovoljiti in zaradi tega so bili zadnji čas sestavljeni različni enostavni postopki za snemanje celih zvočnih spektrov, to je skupine delnih tonov, ki sestavljajo ta ali oni glas v njegovi čisto svojstveni višini in barvitosti. Kakor se da poiskati od bele in vsake barvne svetlobe značilni barvni spektrum, to je trak, sestavljen iz posameznih prog čistobarvnih svetlob, ki sestavljajo raziskovano luč, tako se da po teh metodah najti tudi od vsakega tona zvočni spektrum. To je skupina v različnih medsebojnih razdaljah stoječih črtk, ki kažejo po različni dolžini različno jakost sestavljajočih tonov, po legi (ali so bolj na desni ali bolj na levi) pa njih višino, ali s drugimi besedami: število tresljajev na sekundo. Ta analiza se vrši popolnoma avtomatično s pomočjo elektrike in fotografije in so dobljeni rezultati razmeroma zelo točni. Največ se bavijo z analizo zvokov v berlinskem inštitutu Heinricha Hertza za raziskovanje nihanja. Tu so bili tudi deloma izumljeni opisani registrirni postopki. Kakor rečeno, se zdaj ne raziskujejo več sami

zvoki, to se pravi zračno valovanje, marveč električno nihanje, ki ga povzročajo v mikrofONU.

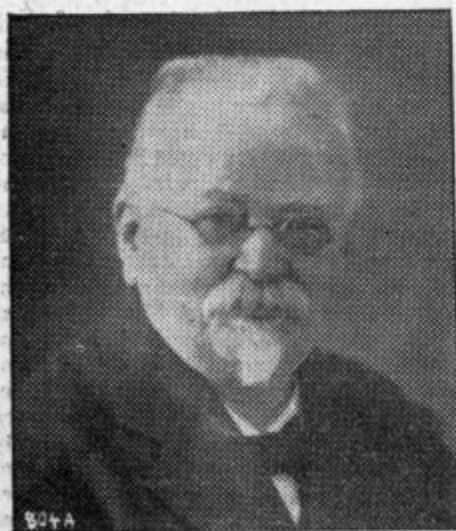
Zanimivi so nekateri izsledki glede zvočnih posebnosti posameznih glasbenih instrumentov. Tako se n. pr. vidi, da imajo vsa brenkala, godala in pihala poleg najnižjega ali osnovnega tona samo še harmonične višje tone, take, ki imajo za cele mnogokratnike več tresljajev kakor osnovni ton. Za klavir kažejo spektri, da se poleg harmoničnih višjih tonov slišijo tudi še neharmonični. Ti izvirajo od udarca kladveca, ker se takrat struna za trenutek razglasi. Delni toni zaradi udarca kladveca so posebno izraziti v višjih legah. Za klavir kakor tudi za skoraj vse druge instrumente so pokazali spektri, da postaja osnovni ton tem bolj enostaven, čim bolj je visok, to se pravi, da z naraščajočo višino pojema število delnih tonov. »C« pri klavirju, ki ima 64 tresljajev na sekundo, je sestavljen iz 25 delnih tonov, »C« s 1024 tresljaji na sekundo pa le še iz dveh delnih tonov, to je iz osnovnega in enega višjega tona.

Spektri kastanjete so pokazali, da se pri tem glasbenem instrumentu slišijo nekateri delni toni, ki imajo do 10.000 tresljajev na sekundo, pri trianglu pa

sežejo nekateri delni toni celo do 16.000 Hertzov. Za električno prenašanje tako kompliciranih tonov je navaden telefon popolnoma neprimeren, ker zmaguje le zvoke v območju 300 do 2400 Hertzov ali tresljajev na sekundo, vse drugo pa pogoltne. Razumljivo je, da se zaradi tega »s« v govoru po telefonu ne more slišati, ker je to šum z izredno visokimi delnimi toni. Boljši radio aparat že prenaša vse zvoke v območju 100 do 6000 Hertzov, naprava za govor in glasbo v omenjenem berlinskem inštitutu pa verno prenaša vse zvočne tresljaje od 30 do 12.000 Hertzov. Glasba, ki se tu prenaša, se sliši iz zvočnikov popolnoma naravno.

Zvočna analiza je v današnji dobi električne muzike izredno velikega pomena. Ne le, da daje smernice za izpopolnjevanje radija, gramofona in zvočnega filma, ustvarja tudi podlago za poljubno spreminjanje in novo ustvarjanje zvočnih vtiskov, kakršnih zdaj še ne poznamo. Tako se dado n. pr. v človeškem glasu odstraniti neprijetni prizvoki, ki delajo glas grd, mesto teh pa poudariti tisti otenki, ki mu pomorejo do prav posebnega učinka. Seveda se tako spremenjeni človeški glas lahko sliši samo posredno po mikrofONU, nikoli pa neposredno iz ust.

DNEVA NE DOVE NOBENA PRATKA Dr. Arnošt Muka

Malj lužiško srbski narodič, edini ostanek onih dob, ko je pokrajina med Labo in Odro bila naseljena s slovanskimi ple-

meni, je zadel hud udarec. V visoki starosti je umrl njegov buditelj, prvobornitelj in voditelj vsega narodnega gibanja dr. Arnošt Muka, ki je v širšem svetu znan kot učenjak na polju slovanske filologije. Neumornemu delu dr. Muke gre hvala za ohranitev srbskega jezika v njegovi nepokvarjeni obliki, in njegovo zbirateljsko delo je šele omogočilo, da je postalo skoraj pozabljeno narečje slovstveni jezik, v katerem so domači pisatelji in pesniki lahko izražali svoje misli in čustva. Glavno njegovo delo te vrste je *Thesaurus linguae Lusatae inferioris sorabicae*, t. j. popoln slovar vseh lužiško srbskih besed. Več let je ob svojih stroških izdajal edini leposlovni list »Lužica« ter je okoli njega zbiral mlade rodoljube. Kot politični voditelj je v Versaillesu zahteval avtonomijo za svoj narod, za kar ga je Nemčija vtaknila v ječo. Njegovo učenjaško delo je osobito v slovanskem svetu dobilo mnogo priznanja in dr. Muka je bil član akademij znanosti vseh slovanskih držav. Za izgubo tako vsestransko delavnega moža lužiško srbski narod ne bo dobil tako lahko nadomestila. Izguba je tem težja, ker se je nemštvo s podvojenjo silo vrglo na Lužico, da izbrise zadnje ostanke polabskega slovanstva.

Iv. Podržaj

V Dušanovem carstvu

(Nadaljevanje)

Ko sva stopala — osvežena v modernem hotelu — v vročem dopoldnevu po lepi in široki ulici kralja Petra, ki vodi od kolodvora v ravni črti do Vardarja, se je gospa nenadno ustavila ter s pogledom na stavbe in trgovine, ki prav nič ne zaostajajo za hišami in razstavnimi okni na ljubljanski Aleksandrovi, pripomnila:

— Če bi ne videla belih čepic, fesov, dimlij in feredže (z arnavtskimi čepicami se je namreč seznanila v črnogorskem Primorju, »turško« nošo pa je spoznala v Bosni), bi mislila, da smo v Evropi.

— Saj tudi smo!

— Hotela sem reči: kje je Skoplje, staro mesto carja Dušana, tisto turško Skoplje z džamijami in minareti, ki sem ga videla iz vlaka? In Skoplje kot središče Makedonije?

— Le počasi. Srbi so morali čakati 540 let, da moreva zdaj midva svobodno hoditi po zgodovinski zemlji kralja Uroša in Dušana Silnega, ki se je dal kronati na teh rodnih tleh cesarja Justinijana. O Makedoniji bova govorila, ko bova tam.

— Mar nisva v Makedoniji?

— Z brzim vlakom je še dobro uro do Makedonije. Sicer pa imate nekoliko prav. Skoplje je pač kulturno središče za našo Makedonijo. Vaša opazka o Evropi je docela umestna. Tudi Makedonci vidijo tu Evropo. To se pravi: kulturo, ki izžareva iz tega središča v njihove domove vse do Albanije, Kajmakčalana in tja do Strume.

— Omenili ste kralja Uroša?

— Da. Toda to spada že v zgodovino Makedonije. Ti kraji, naseljeni po Slovanih, so bili v oblasti Bizanta. Srbski kralj Uroš si je osvojil Skoplje (1258), ki ga je pa po treh letih izgubil. Osvojil si ga je spet njegov sin kralj Milutin (1282), in Skoplje je postalo prestolnica tedanje srbske države. Kralj Milutin in car Dušan sta začela sistematično osvobojevati srbsko zemljo.

— In prej?

— Le počasi. Zdaj pojdiva naprej!

Gospa se je zanimala za številne nosače in čistilce čevljev, ki so z orientalsko govornostjo ponujali svoje delo.

— Kako črni so! In kako govore?

— Reveži so cigani ali Arnavti. Prva leta po svetovni vojni so bili tako rekoč neorganizirani. Cela armada teh revežev se je vlekla za tujcem, da si prisluži boren dinar. Daleč zunaj v obmestju ali pa v kakšnem zakotju turškega mesta prebivajo v nečloveških zavetiščih. Toda tudi tja že prihaja rahel dih civilizacije. Zdaj ima vsak svojo številko in določen prostor.

— To je cerkev? In v gotškem slogu?

— Da, katoliška. Zgradila jo je bivša Avstrija. (Nisem pozabil omeniti smešne afere konzula Prohaske!) Sicer je katoličanov komaj tisoč med 41.000 prebivalci.

— Zanimivo. Katera vera prevladuje?

— Po številu pravoslavna. 22.500.

— In muslimanov?

— Blizu 16.000. Razen nekaj sto Arnavtov so vsi Turki.

— Pravi Turki?

— Pravi, pravi! Po tragediji na Kosovem polju so naselile turške oblasti v mestu turške družine. Seveda nekaj slovanske krvi se pretaka še danes v žilah marsikaterega Turka, kakor povsod, kjer so še ostali na jugoslovanskem ozemlju.

— In Srbi? Ali nimajo cerkva?

— Imajo. Eno obiščeva in vse boste vedeli.

Prišla sva na trg kralja Petra. Živahno vrvenje. Zdi se, kakor da je semenj orientalskih noš. Na desni je skoraj dograjena palača podružnice Narodne banke, ki bo vsaj nekoliko opravičevala poslopje na levi, kjer je stala prej sicer zapuščena, toda arhitektonsko menda edin spomenik turške oblasti v mestu — Burmalı džamija. Vsaj tako pravijo umetnostni strokovnjaki. Poleg domačih inteligentov in tujcev sem slišal sodbo beograjskega arhitekta, ki je rekel, da je sploh zazidava tega prostora prav takšen greh, kakršen bi bil, če bi bili zazidali v Beogradu prostor med Moskvo in Balkanom, odkoder je iz mesta edin razgled čez Savo. Sedanje poslopje bi lahko stalo na ugodnejšem mestu in bi se dalo tudi arhitektonsko lepše zgraditi.

— Kakšen most!

SKOPLJE: Trg kralja Petra

— Dušanov most. Zgradili pa so ga menda že Rimljani. Kako mogočno se zvija na kamenitih obokih čez rjavkasto sive valove hitrega Vardarja! Na tej strani je evropski, ali če hočete krščanski del mesta, na levi strani Vardarja pa je turško Skoplje. Toda tja pojdeva popoldne.

Ker je bilo še dovolj časa do kosila, sva šla po krasnem nabrežju ob Vardarju, kjer se na lepem tlaku pred modernimi hišami razvija živahno mestno življenje: Prehodila sva še nekaj ulic, ki jih smotrno modernizirajo, zavila za kolodvor, si ogledala »odhodno postajo« liliptanske železnice čez Gostivar in Kičevo v Ohrid (zgradili so jo med vojno Nemci za prevažanje streliva na solunsko fronto), ki pa ji usodno konkurira udoben avtobus, ter se mimo »Češke besede« podala na obed, ki je navzlic silni vročini teknil obema tako po kakovosti kakor po ceni. Ob dobrem pivu iz domače pivovarne in ob čašici — ob čašicah! — izvrstne turške kave sem ji moral seveda pripovedovati iz zgodovine, kolikor sem se pač spominjal pri + 30° C. Na mojo srečo se je gospa zanimala le za novejšo zgodovino. Neprijetna mi je bila nemška govornica zaradi slovenske družbice, ki se je »zgledovala« v mestu, kjer se slišijo vsi evropski jeziki in tudi azijski. Sicer pa so »kranjski« rojaki v Skoplju ugledni državljani ter so v časti pri Bogu in pri ljudeh. Visoka osebnost mi je zaupala

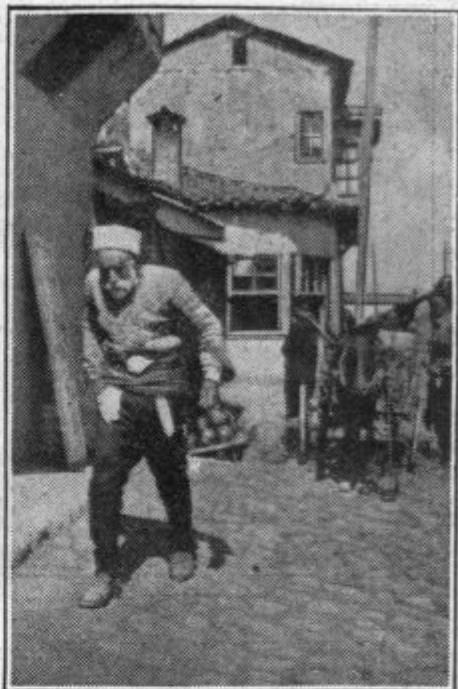
o nekem rojaku, da je bil prve tedne na jugu zelo potrpet, zdaj pa se je tako udomačil, da sploh ne misli več na sever.

Ko sva popoldne hodila po vijugastih, zanemarjenih, deloma »kaldrmisanih«, deloma z globokim prahom pokritih ulicah in uličicah (ki nimajo niti imen) v tipično turškem delu mesta na levem bregu Vardarja, je gospa venomer obžalovala, da nima fotografskega aparata. Zatrjevala je, da ga vzame prihodnjič gotovo s seboj. (Jaz sem jo seveda vzpodbujal s trdnim sklepom, da rajši ne vidim nikoli več Skoplja, niti Balkana, kakor pa da bi moral še kdaj igrati vlogo cicerona.) Kdor zaide v labirint teh uličic, obzidanih z visokim zidom, da se vidijo le gornji deli ali pa samo strehe hiš, bo dolgo taval, preden bo prišel spet na ulico, ki vodi iz labirinta. Je tudi nekaj širših, celo lepših ulic, toda te so spodaj ob čaršiji, ob Vardarju. Turški del se razteza namreč po gričevju, ki je ponekod zložno, ponekod pa skoraj strmo. Razen v čaršiji, kjer je trgovnica poleg trgovinice, kjer so kavarnice in druge »radnje«, ni tu skoraj nobenega življenja. Hodiš in hodiš, se vzpenjaš, pa vidiš le kakega fantička s fesom ali dekletce v hlačah. Džamij imajo menda kar trideset, toda muezinov glas boš čul le redko. Enoličnost okolice, ki se je oko ne more prav privaditi, spremeni nekoliko razgled na kaki višji točki, ki jih je za silo dovolj! Od tam vidiš džamijo sultana Murata

in rdeči stolp z uro Sat kulo, kupole turških kopališč, daleč po bregovih raztresena muslimanska pokopališča, vodovod, ki ga je dal napraviti že cesar Justinijan izpod Črne gore. Nikjer v tej smeri ne vidiš sledu zapadne kulture. Ženske hodijo revno zakrite, le doli v evropskem delu srečaš tu pa tam premožnejšo Turkinjo v boljših čevljih in svilenih nogavicah. Modernizirane muslimanke kakor v Sarajevu, Mostarju ali v Baru in Ulcinju ne vidiš nikjer. Sploh se zdi, da bodo morali zapadni občudovalci muslimanske romantike prihajati v Skoplje, če bodo hoteli videti — dokler je še čas — pristen turški svet, kajti v Kemalovi Turčiji že davno ni več romantike.

Gospa se je kmalu utrudila (tudi jaz sem se naveličal ne samo zaradi neznozne vročine in prahu, ampak tudi zato, ker sem že precej »domač« po teh krivuljah), pa sva stopila gori na Dušanov grad, videla velike vojašnice, ki so jih zgradili Turki in kjer so zdaj naši mladeniči iz raznih krajev naše prostrane države, šla sva naprej po lepi široki cesti z razgledom na Šar planino in Kačaniško sotesko, skozi katero vodi ob Lepencu železnica v Kosovsko Mitrovico. Tam je prehod na Kosovo polje, kjer po izdajstvu Vuka Brankovića

tada Lazu nadvladaše Turci
i pogibe srpski knez Lazare
i njegova sva izgibe vojska
sedamdeset i sedam iljada.

Prizor iz TURŠKEGA SKOPLJA

Tri leta po kosovski bitki so zavzeli Turki Skoplje in čez pet sto let — tri dni po kumanovski bitki — so vkorakale vanj zmagoslavne srbske čete.

Teško najde tujec staro pravoslavno cerkev Sv. Spasa v turškem Skoplju. Skrita je v obzidanem dvorišču in ko odpreš vrata avlije (kakor pri turških

Cajir, turški del SKOPLJA

domovih), vidiš na tleh marmornate plošče, ki je vklesana vanje cirilska pisava. Na dvorišču-pokopališču star vodnjak, ki so ga izkopali, da so hodili krščanski Srbi po vodo in obenem pomoljili pred sveto ikono. Iz dvorišča vodijo stopnice kakor v klet. In res spodaj v kleti je hram božji, ki je moral biti skrit pred Alahovimi verniki. Še pred dvajsetimi leti! Gospa se je čudila in tiho pripomnila: Po moji sodbi ni bilo to toliko vprašanje verske nestrpnosti kolikor zadeva politike. Dobro je

Ko sem pokazal gospe še nesrečno zidano stavbo narodnega gledališča ob Vardarju in ji razložil njegov pomen za Skoplje — tu bodi omenjeno, da nastopata v njem naša znanca ga. Severjeva in g. Bojan Stupica! — sva se vrnila čez leseni most v Evropo, kjer sva ob sedela pred hotelom in sedela tam do pozne nočne ure. V Skoplju so poletne noči blažilno prijetne, čeprav so v primeri z dnevno vročino precej hladne. Prijetno je pa tudi to, da oblast ne sili spat človeka, ki se mu še ne ljubi v po-

Narodna noša v SKOPSKI OKOLICI (V ozadju se suši tobak)

pripomnila. V cerkvi je umetniško izrezljan ikonostas, delo okoliških kmetov.

V prvih letih po vojni, ko so bili Turki še negotovi — saj je moralo doživeti komaj osvobojeno Skoplje bolgarsko okupacijo in so turški prebivalci videli v njem tudi nemško in avstrijsko vojaštvo — in so morda mislili, da je naša oblast spet le prehodna, si jih videl, kako hodijo nezaupljivi in zaprti vase, zdaj pa so se očitno uživali in se zavedajo, da je naša uprava enako pravična vsem državljanom ter se skušajo prilagoditi novim nespremenljivim razmeram.

Vse drugače se pojavlja srbski kmečki življ iz okolice. Samozavestno in ponosno. Njih slikovita noša, v kateri prevladuje bela barva, napravlja na državljana iz severnih pokrajin vtisk domačnosti in — vsaj meni se zdi tako — zblizuje dva popolnoma različna svetova.

steljo. In za te ljudi, ki pa ne popivajo, je dovolj lokalov do drugega dne.

— Saj tu je naravnost prostost! Tu na pragu Makedonije! je dejala gospa, ki je bila tudi opazila, da je v mestu čez dan in ponoči manj redarjev nego v tem ali onem našem, manjšem mestu daleč od Južne Srbije.

— Da. Skoplje je pomirjeno. Državna uprava vrši vestno svojo kulturno dolžnost. In tako bo kmalu povsod.

Gospo je nekoliko vznemirjala bojazn, da se ni komar, ki jo bo pičil med spanjem, nasesal krvi malaričnega človeka — najbrž jo je spominjala na papadačije moderna ambulanta proti malariji, ki sva jo videla — jaz pa sem poslušal zvoke ciganske godbe in njih popevko:

Veterot vejet,
strašno besnejet,
šumije Vardar
gordo se lejet,

Predhodniki našega jeklenega peresa

Znano je, da je pri mladini zelo razvit smisel za zbiranje raznih predmetov. Mnogi dečki zbirajo znamke, tuje novce, hrošče, metulje, rastline, rudnine in drugo. Njihovi vzgojitelji jih vzpodbujajo k temu, saj si dečki tako igrave razširijo svoje znanje v zgodovini, zemljepisju, živalstvu, rastlinstvu in rudninstvu. Večina zbiralcev v poznejših letih popolnoma opusti zbiranje, ker se posveti pripravi za poklic, ki nima dosti zveze z njihovo zbirko, nekateri pa dobijo šele kasneje pravo veselje do zbiranja in ustvarijo prav lepe zaokrožene zbirke, ki ne predstavljajo samo velike denarne vrednosti, marveč imajo celo priznan znanstveni značaj.

Nemški učenjak Rudolf Blankertz, ki je lastnik zelo lepe zbirke vseh možnih pisal in rokopisov, je takisto že v zelo zgodnjih letih začel zbirati v to vrsto spadajoče predmete in je ob svoji 60letnici kot sad svojega truda otvoril pravi muzej, ki je vzbudil veliko pozornost in priznanje v javnosti. Blankertz je o svojem muzeju izdal tudi obširnejše delo, v katerem popisuje nastanek svoje dragocene zbirke.

Veselje za zbiranje starih knjig in rokopisov je Blankertzu kot 15letnemu

Rudolf
Blankertz

dečku vcepil njegov profesor prirodopisja. Na podstrešju svoje rojstne hiše je deček prebrskal vse kote in je med staro ropotijo odkril mnogo knjig in pisem iz dobe svojega deda. Tudi ded po materini strani je zapustil mlademu zbiralcu iz svojih listin vse, kar se je vnuku zdelo količkaj vredno. Tako je deček prišel do zanimivih pisem in aktov, ki so segali nazaj do tridesetletne vojne. Neki očetov prijatelj je mlademu Blankertzu ostavil lepo knjižnico starih knjig in v predalih je deček odkril tudi nekoliko gosjih peres preteklega časa. Ta najdba je dečka vzpodbudila, da se je posvetil v glavnem zbiranju pisav in pisalnih potrebščin vseh časov in vseh narodov, da vsaj v tem pogledu izpopolni svojo zbirko, kolikor bi se dalo. Štirideset let je Blankertz znašal z vseh vetrov svoje zaklade, tako da nudi danes njegov muzej res dovršeno sliko o razvoju pisave pri vseh narodih sveta.

Najstarejši pisani spomeniki tega muzeja so babilonski klinopisi na žgani opeki. Ako si ogledujemo te »glinaste knjige«, vidimo, da so v glavnem podobne našim, le da so zaradi materiala silno obširne in težke. Nekatere, s krajšo vsebino so celo v posebnih ovojih, kakor jih imajo knjige še dandanes — seveda iz lepene —, ako hočemo zavarovati boljšo vezavo. Babilonci so pisali na svežo opeko z lopaticami iz trstja in s takim pisalom so se dala dobro pisati le znamenja klinopisa. Babilonci so poznali tudi že plombo za tovor, ki se je pošiljal iz kraja v kraj.

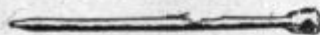

Tibetanska pisava iz 16/17 stoletja
(po originalu v Blankertzevem muzeju)

Pregled pisal iz Blanckertzevega muzeja

Babiljonska trstena lopatica za klinopisje

Grškorijski črtalnik za povoščene ploščice

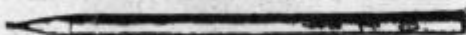
Grškorijski črtalnik za povoščene ploščice
v drugi obliki.

Indska jeklena igla za pisanje po palmovih listih

Siamska zamaščena kreda

Japonski čopčič za pisanje

Egiptski loček za pisanje

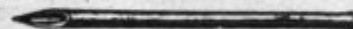
Bataška paličica za pisanje

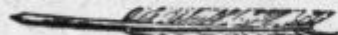
Pecelj palmovega lista pri Makasarih

Maroška lopatica, še danes v rabi za pisanje

Srednjeveško pero iz trstike

Gosje pero

Pero iz 15. in 16. veka

Levo: Senefelderjevo pero iz l. 1796.
Desno: Jekleno pero s precepom, izdelano
na roko (1820)

Levo: Jekleno pero izpred l. 1823.
Desno: Peresa, izdelana na stroj okoli
l. 1852.

Presenetijo nas tudi pečati, ki so označevali kakovost blaga, da pri pretovaranju ni trpelo. Bile so to nekakšne šablone, kakor jih slične uporablja trgovina še danes.

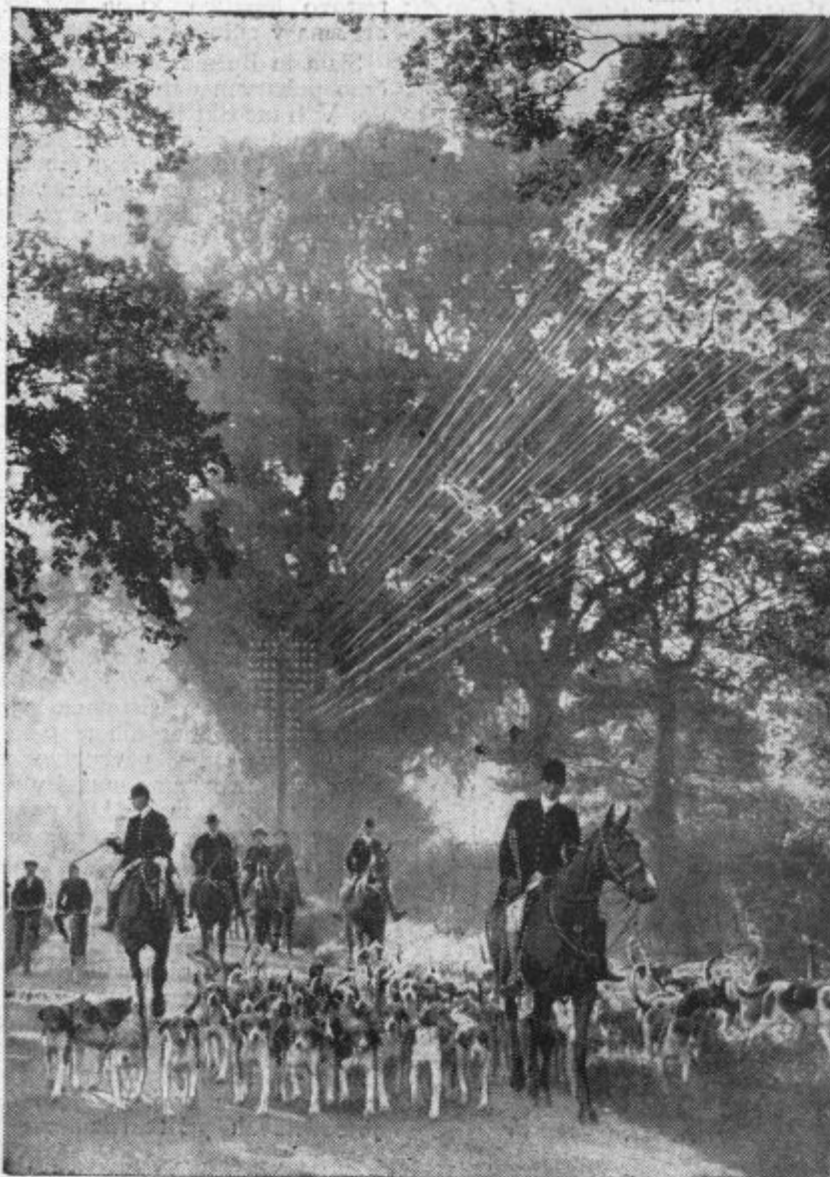
V Egiptu so se pisarji posluževali tanke ločkove bilke in so z njo pisali po hrapavem papirusu. Za Grki in Rimljani so nam ostala kovinska ali koščena pisala, ki so služila za pisanje na voščeni ploščici. Zidje so pisali s puranovimi peresi. Gotske črke so proizvod posebnega zelo ploščatega orodja iz mehkega lesa, ki je vsrkaval črnilo. Pobožni muslimani Severne Afrike so prepisovali koran s ploščato trstovo lopatico, ki je bila na koncu brušena v cilindrično obliko.

Siam in Burma še danes pišeta na črno pobarvan papir z zamaščeno kreda. V francoski Kambodži je v navadi zelo umetna pisava, črke se pišejo na palmove liste, prepletkane z zlatom. Makasari z otoka Celebesa pišejo na palmovo lubje ali listje s pecljem palmovega lista. Severna Indija pa uporablja za pisanje papir in trstiko, zvano kalam ali kalem. Črnilo si pripravljajo v tej pokrajini iz šišek, sežganega listja in oranževnega soka. Japonec maže svoje znake na papir s čopičem. Domovina tega načina pisave je Kifajska, razširjen pa je seveda tudi v Mongoliji. Kitajci pišejo čisto tudi na rižev papir in celo na svilo.

Vse to nam odpira prezanjiv pogled v pestri svet, toda Blankertzeva zbirka nam kaže tudi nekatere sisteme, ki dokazujejo, da se nekateri narodi nikakor niso mogli povzpeli do najenostavnejšega načina pisave. Ameriški Inki, ki niso imeli zveze z ostalim svetom so si svoje misli sporočali na daljavo z zelo zamotanim sistemom vozlov na celi vrsti raznobarnih motvozov. Glede vsebine ima prvenstvo nabožna snov, vendar pa ima muzej v najrazličnejših pisavah in jezikih poročne pogodbe, trgovska pisma, račune in spomine pisanja večjih mož.

Ob zbirki pa se je Rudolf Blankertz tudi zamislil v sam problem pisave in je o tem izdal obširno delo, kjer pravi: »Mislim, da je pisava nastala tako, da je pisec ujel posamezne gibe in njihovi simboli so s časom postali podoba, znak, pismo.« O tem velpomembnem izumu pa pravi: »Izvor pisave ni navezan na čas in kraj, vesoljno človeštvo je sodelovalo pri tem izumu.«

Levo: Lovski pohod na Angleškem. — Desno zgoraj: Angleški kralj Jurij na svoji jahti »Britanica«. — Spodaj: Najnovejša slika največjega poslopja na svetu: mogočni nebotičnik v Chicagu, kjer je nastanjeno celo mesto veletrgovin.

Edmond Romazières

Pri glavorezih

(Nadaljevanje)

Z bog sto mož, ki so bosopetili spredaj in se po vsem videzu toliko zmenili za strašno trnje, ovijalke, kače in vse pasti na potu, kolikor se mi za prah na dobri preprogi iz jutarnih dežel, so belokožci napredovali brez prehudih težav. Steza je bila odprta pred njimi. Glede živeža je bilo dogovorjeno, da bodo za ogledalca dobivali maniokove moke, ki so jo Indijanci nesli celo zalogo s seboj. Zmernost, a lokota ne. In blažena živila za tri dni so ostala nedotaknjena.

»Koliko dni bo treba, da dosežemo sovražnika?« je bil vprašal Santos.

Odgovorili so mu: sedem dni. Toda nič ni bilo gotovo, kajti divjaki znajo šteti samo do sedem.

Adina je precej dobro prenašala napor, a zagatno, vlažno, plesnivo ozračje v gozdu je bilo njeni naravi v breme. Ob postojankah je naslonila glavo svojemu možu na ramo in zaspala.

»Kje pa je med tem aeroplan?« je pozvedal Moric.

»Dalje«, je nejasno zamahnil Avgust. »On je došel na gore, koder ni več gozdov.«

»Kako pa z bencinom? ...«

»Menda se je preskrbel v Boi Visti⁵ in nosi le ta tovor. Zagotoviti si mora povratek ... Vendar nikar mo se motiti. Brž ko bo pri vašem očetu in bo izvršil svojo nalogo, jo po Orinoku ubere naravnost na venezuelsko obrežje. Polet za en dan ali dva. Vzeti je mogel torej zadosti olja in bencina s seboj, ko je žrtvoval toliko stvari, ki jih potrebujemo mi.«

Tretja noč je bila grozna. Navzlic mrežam so vampirji napadli taborišče. Omarja je eden ugriznil. Čudna reč: Indijancev, ki so ležali po tleh brez vsake obrambe, strašanski netopirji niso nadlegovali. V jutro Arabec ni mogel skoro več stati. Izgubiti je moral vsaj pol litra krvi.

Na Santosov ukaz sta ga nosila dva Indijanca. Zvečer mu je bilo bolje: indijanski poglavar je bil poiskal neko rastlino in mu velel sesljati nje liste.

Čaša »kačase« ga je čisto poživila ... Da bi mu vrnil moči, je bil Moric ustre-

lil nekaj ptic, češ, meso se mu bo bolje prileglo ko maniok.

In pohod se je nadaljeval.

»Od našega očeta se oddaljujemo,« je mrmral Moric.

Avgust ga je slišal.

»Po zemljevidu pač. A po dani možnosti, po zaprekah ne. Nasprotno ... V vasi, ki jo gremo kaznovat, si vzamem zalogo maniokove moke za teden dni. S tem dosti pridobimo.«

Poglavar se ni bil zlagal. Po sedmih dneh se je zdel nemiren. Drugo jutro naj bi bila bitka. Vse je kazalo, da se nasprotno pleme čuti varno. Ugrabeži so se morali pač smejeti ob misli, da bodo zasledovalci poklali drugo vas ... Sami se ognejo vsaki osveti.

Kakor je pravil poglavar, so »maloke« stale ob reki, in sicer na bregu, kamor v kratkem dospó. Važno je bilo, da obkolijo kočje in košček krčevine, da jih nihče ne izvoha in da se zakadé vsi hkratu. Če jih zajamejo nevedoma, bodo Indijanci pobiti brez obrambe. To je izredno in dobro označuje dušnost teh preprostih, jako hrabrih in jako čvrstih, a v jedru zelo plašnih ljudi. Santos je potegnil vodjo pohoda na stran.

»Gospod«, mu je dejal, »vam se niti ne sanja, kakšna bo jutri bitka. Na vsak način morate poskrbeti, da vaša žena tega ne bo gledala. Pridržite jo med drevjem. Ne posegajte vmes ... Sicer pa mi je močno žal, da ne morem istega povedati drugim; a če želite rešiti belo mladenko, vi ne boste odveč. Brž ko se napad sproži, bodo Indijanci krvi pijani. Mislili bodo samo na eno reč: pomnožiti število glav. Ranili bodo vse, kar jim bo pri roki, in nikar pozabiti: vsak ranjenec, ki ne more zbežati, se pri tej priči obglavi s tem, kar ima kdo pod roko, celo z ostrimi kameni.«

»To je strahotno. Pa mi ne bomo dovolili ...«

»Pač ... Še nalašč ... Dovoliti bo treba. Ko bi se ta trenutek mešali med njihovo zabavo, bi bilo takoj po nas. Rečem vam, blazni bodo. In ne pozabite, da so njih puščice zastrupljene.«

Edmond je majal z glavo.

»Ne ... Omikanci ...«

»Gospod, spomnite se Blentaove fazende. Spomnite se, koliko je moralo dekle pretrpeti ...«

⁵ Boa Vista = dober razgled (portugalsko).

Trofeje glavorezov: na levi ženska, na desni moška glava

Ko je poglavar, ki je poslal izvidnike naprej, velel obstati, je bilo prepovedano zakuriti. Zadovoljiti so se morali s sadjem. Po sreči so blizu rastle banane.

Santos je dal obesiti nihalke v večji razdalji od divjega plemena nego po navadi. Prestregel je bil neke poglede in je le še napol zaupal svojim zaveznikom.

Ker ni bilo ognja, je bilo potreba zelo pazljive straže. Zmenili so se, da se bodo moški razdelili v dve skupini. Avgust in Santos, potem ostali trije, manj skušeni od Brazilca.

»Nikoli se ne ve,« je ponavljal ta. »Tolikokrat sem že doživel izdajstvo pri amazonskih Indijancih.«

Indijanski poglavar je čutil neskaljeno radost. Njegovo moštvo je poročalo o popolni brezskrbnosti v selu. Niti stražili se niso tam.

Noč se je belcem zdela grozovito dolga. Nihče ni spal. Potekla pa je brez nezgode. Zavezniki niso skušali kaliti pokoja.

Toda zjutraj sta Santos in Avgust vnovič zasačila poglede, ki so dajali misliti.

»Po zmagi,« je dejal Brazilec, »bomo imeli še otepanja s temi dragimi prijatelji...«

Svetloba je pronicala skozi drevesne krošnje. Poglavar je opozoril ljudi, da je napočil trenutek. Belce je prosil, naj stopajo zadaj, kajti s čevlji bi utegnili prelomiti kako vejo in vzbuditi sum. Santos ga je domislil obljube, da se ne bo pritaknil mlade ujetnice, in mu naročil zapovedati svojim vojščakom, naj je ne ranijo.

Počakal je tedaj tri minute, da se je večina pomaknila. Bilo jih je okoli sto, a njih noge niso delale nobenega ropota.

»Nenavadni so, prav zares,« je šušljal Santos. »Gnusne napake imajo, ampak divjaško življenje jih sili v to. Ako bi mi tu živeli, bi jim bili podobni. Bili bi tatje, ubijalci, brez poštenja in brez usmiljenja...«

Kakor je bilo domenjeno, je Edmonu ostal zadaj s svojo ženo. Vsakdo je imel samokrese pripravljene za strel.

Santos pa se je bil sezul in je ubiral stopinje za poslednjim divjakom. Bil je poleg njih, ko so nenadoma stopili na svetlo pred reko, široko tri sto metrov, in nekaj ubornih koč. Zagnali so bojni krik in zdirjali. Med kolibami so moški in ženske opravljali svoje posle. Neprijatelji so bili nad njimi, preden so mogli pobegniti ali seči po orožju. Vse so v nekaj sekundah potokli, ubili ali ranili. Ostala vas je že bežala. Na tleh je ležalo kakih dvajset oseb in ta žetev glav se je zdela Indijancem zadostl.

Sicer pa so se nadejali še drugih.

»Oboroženega povratka se ne bojé,« je razlagal Santos Augustu, ki je prihajal proti njemu. »Tu imajo vse orožje tega rodu.«

Zapodili so se v selo. Vsak belec je odprl eno malo ko in jo pregledal. Moric je odkril Manoelo Blentaovo.

Ubogo dekle je čepelo v najtemnejšem kotu. Vedela je, da ta boj pomeni zanjo smrt, obglavljenje, ali pa drugo sužnost.

Mladi mož ji je moral dvigniti čelo, rekoč:

»Senjorita... Rešeni ste.«

Sele tedaj si ga je upala pogledati. Divje je zakričala, kakor brez uma. Veselje jo je hotelo umoriti.

»Slučajno smo zvedeli, da ste bili ugrabljeni,« je hitel Moric, da bi zatrli prvo razburjenje pri ujetnici. »Indijance smo pričeli zasledovati... Vašemu očetu so sporočili ljudje z vaše fazende, ki smo jih srečali... Zdaj ne bo več tako v skrbeh... Vi pa uidete tem vragom...«

Ob vhodu v maloko so se pojavili drugi člani odprave. Uboga mladenka je vstala. Iztegnila je roke in zaihtela, izpregovoriti pa ni mogla niti besedice.

»Med nami je neka ženska... Pojdite k njej.«

Odšla je brez besede. Jokala je in krčevito stiskala roke. Trépetala je po vsem životu. Zunaj jo je Avgust obrnil od grozljivega prizora. Santos jo je pustil ter stopil v maloko po maniokove moke in sadja. Moric je gledal njo, ki jo je bil pravkar otel. Lase je imela razpuščene po pleh in vsa je bila preplašena, vendar še lepa, čudovito lepa. Iz velikih oči ji je sijala milina, toda ne brez odločnosti. Usteca so ji bila pravilno zarisana. Manoela je spadala med tiste, ki jih lahko ljubimo do smrti.

Obleka pa je bila vsa raztrgana, razcapana, cunje.

»Pojdite hitro k Edmondu in njegovi ženi,« je velel Avgust. »Jaz moram ostati pri Santosu.«

Indijanci so prenehali svoje malopridno opravilo in buljili v mimo idočo žensko. V očeh jim je žarel tak plamen, da je Moric kolikor moči povečal svojo čuječnost.

A ko je skupina izginila pod drevjem, so se zopet jeli pripravljati na veselico, to je na obglavitev svojih žrtev. Hropenje. Grgranje v smrtnih težavah. Nobena reč jih ni presunila. Sekali so. Vpitje že poneha, kadar bo glava ločena od trupa...

Drugi so planili po malokah in vsi predmeti, ki so bili pokradeni pri Blentaovih so prešli k drugim tatovom.

★

Ko sta se Santos in Avgust vrnila k svojim prijateljem, je mulat na svoje začudenje opazil poglavarja, ki ga je čakal.

»Kaj pa hoče?« je vprašal Edmond. Santos je zaslišal divjaka. Ta je silil, naj bi se vsi belci brez izjeme udeležili plesov in obredov, ki bi se vršili ob pripravi za veselico.

»Moji prijatelji ne morejo,« se je Brazilec suhoparno odrezal. »Pridemo, ker smo vaši zavezniki, toda samo dva.«

Poglavar je poskusil vso svojo zgovornost. Ako bi se vzdržali, bi bila zamera pri ljudeh njegovega plemena. Podobna bi bila, da jim ni do njih, da jih zaničujejo.

Ta divjak je imel dobro namazan jeziček.

»Ne. Rekel sem dva, pa nič več,« je odvrnil vodnik. In porinil je poglavarja proti lazu.

Manoela je bila v Adininem naročju. Mladenka je bila poskusila, da bi svojim rešnikom pokazala z vso ognjevitostjo svojo hvaležnost, neskončno blaženost, a njene besede so jo privedle zopet na prebite bolečine in od groze je zatrepetala. Vnovič jo je premagalo ihtenje.

»Mrhe mrhaste. Nekoga treba ubiti,« je zdajci zarenčal Omar.

In izginil je v smeri, kamor so bili krenili begunci.

Avgust je skomizgnil z ramo.

»Afriški strelec se je zbudil v njem,« je rekel. »Gorje razbojniku, ki mu pade v roke.«

»Le jokajte se,« je rahlo velela Adina mladenki. »Kar bi nam radi povedali, nam povedo vaše solze. Jokajte se dolgo. Potlej boste tako srečni.«

Avgust je razvezal culo z obleko, prihranjeno za ujetnico. Adina je odvedla svojo novo prijateljico nekaj metrov proč. Deset korakov stran je gozdno rastje tvorilo zaprto čumnato. Tu si bil tako miren, kakor v stanovanju pri Ritz Carltonu v New Yorku, če si odmisliš kače, pajčje rakovice in druge gozdne prijetnosti.

Četrť ure pozneje se je pojavila z nasmehom divna mladenka, opravljena kot raziskovalka. V roki pa je držala izvrsten samodejen revolver.

Iznenada je prišlo Moricu nekaj na misel.

»Izgubljeni smo. Indijanci so morali najti po malokah puške, ukradene pri gospodični.«

Santos se je z nasmeškom spogledal z Avgustom.

»Ovirati jih ne moremo, da ne bi pograbili plena,« je menil, »in puške jih zdaj najbolj mikajo. Ampak oblezla sva kolibe... in pobrala ves smodnik in vse naboje...«

Tačas se je prikazal poglavar. Držal je lovsko dvocevko. Zaman je poskušal,

kako bi sprožil iz nje grom in tresk, kakršnega je bil slišal.

»Zakaj?« se je obrnil na Santosa.

»Ker nimate čarobne moči,« je odgovoril polutan.

»Poskusite,« je prosil divjak.

Santos je prijel orožje, ga pregledal, se okrenil, naredil nekaj kabalističnih znamenj, da bi neopaženo vtaknil naboj, ki si ga je vzel iz pasa, pomeril nekakšno veverico, sprožil — in žival je telebnila z drevesa.

»Clovek mora biti nekoliko čarovnik,« je vrnil poglavarju orožje. »Ti pač nisi. Jaz ne morem nič za to.«

Indijanec ga je ošinil z jeznim pogledom in klecajoč odšel.

»To me je nečesa spomnilo,« je povzel vodnik. »Te-le zaloge bodo za v culo namestu obleke, ki jo je dobila gospodična Blentaova. Tukaj ne smemo korenin pognati. Poglavar je prejle tiščal, naj se udeležimo veselice, ki se bo vršila. Če bi mi vabilo sprejeli, bi bili naglo pobiti in obglavljeni. Nasprotno — krotiti jih moramo z grožnjo, s svojim orožjem... In pred seboj imeti prirodno obrambo. Odkril sem divjaške u b e. V vodi so še. Vzeti jih je treba, jih prepeljati na drugi breg. Tam šele bomo kolikor toliko varni. Lega je videti pripravna za taborišče. Preko reke ne pojdejo, če se boje piranj.⁶ Sicer pa...«

Po nagonu se je Moric pomaknil k njej, ki jo je bil rešil. Dekletove oči so mu izražale vso svojo zahvalo in ta po-

⁶ Zelo nevarna ribica (serrasalmo piraja). Gl. Zis, knj. 9, št. 23-25.

gled mu je bil jako slašek. Njemu pa se je hotelo ne plakati, temveč radostno ukati. Prigoda se mu je zdela sijajna. In ni li uspeh prvega načrta imenitno pričenal drugega?... Jutri bi se odpravili na pot proti njenemu očetu.

»Saj odrinemo jutri, jelite?« je vprašal.

»Še nocoj, če bi mogli, pa to se ne bo dalo. Naši zavezniki bi nan. bili urno za petami in v goščavi so tako spretni, tako močni s svojimi sarbakanami, puhalicami, da bi jih mi navzlic puškam izkupili...«

»Kaj pa v teh krajih pomeni izkupiti jih, to smo že videli.«

»Torej treba počakati. Jaz odidem nemara na veselico. Vi jih boste držali v strahu s svojimi puškami. Najkasneje zajtra pa jim bo po moji misli treba dati nauk. Sicer pa ne bo slabo, če vaščani po svojem begu najdejo doma nekaj trupel svojih sovražnikov. Gotovo se na ta način ognemo njih odporu...«

Santos se je vračal k njim.

»U b e so na južnem delu sela,« je dejal. »Pojdite. Stopili bomo vsak v en čoln. Kdor ga ne zna voditi, se bo prijel Moricovega in mojega. Za vse je ena u b a premalo. Gospodična bo morala v Omarjevega.«

Prav ta čas se je Arabec vračal. Bil je vesel in je po svoji narodni navadi klokal: j u j u.

»Odkod prihajaš? mu je zabrusil August.

»Eno mrho sem fentala,« je mirno odvrnil Omar. »Dobro jih ni bilo. Potlej pa kakor v strelskih jarkih, vse eno, razumeš...« (Dalje)

Weltmann: PROFILI

Najsamotnejši otok na svetu

Otok Tristan da Cunha je oddaljen 3000 km od najbližje kopnine. Ta košček zemlje je od vulkanskih sil iz morja dvignjena kamenita puščava, s kaj skromnimi znaki življenja. Na vsej površini je le ozek pas kulturne zemlje, na kateri se za silo preživlja 140 ljudi. Otočani živijo od poljedelstva in ribolova. Pred kratkim se je ustavila na otoku ekspedicija, ki ima namen proučiti, če je otok pripraven za ureditev meteorološke postaje. Taka postaja bi bila tod posebno velikega pomena, da bi odajala pamnikom, ki plovejo po južnem Atlantiku vremenska poročila, brez katerih se morjeplovba prav težko razvija. Nadalje bo ekspedicija študirala, če bi se morda v bližnji bodočnosti ne dal preurediti otok za vmesno pristanišče bodočega zračnega prometa med Južno Afriko in Južno Ameriko.

Dr. Božo Škerlj

V deželo Christianov

5 RM — 5 švedskih kron — Prtljage ni! — Velesila kolo —
 Vär so god! please, bitte schön! — Duh se vam pokaže jutri
 — Greš v Tivoli? — Kai Nielsen — Stolpi, kanali, žerjavi —
 Avtomati in uniforme

Avtor potopisa dr. BOŽO ŠKERLJ

Stare sanje so se jele izpolnjevati... Ibsen, Grieg, fjordi, gore in morje — vse to mi je od zgodnje mladosti vzbujalo zanimanje za Norveško. Ni me strašil Peer Gynt, navduševala me je Solvejg.

4. julija 1932. Berlin, Lehrter Bhf. Slovo od dobrih prijateljev: Berlinčanke, Norvežana, Dunajčana in Koreanca. Res mednarodna družba, če šteje mo nas tri Jugoslovane zraven, od katerih je moja žena prav za prav Čehinja!

Preko severnonemških poljan hitimo v Lübeck. Gozdovi, travniki, na katerih se pasejo debele krave v pruskih barvah, mlini na veter, jezera.

Kakor majhen muzej iz čiste gotike stoji Lübeck na otoku sredi trave, obdan od modernejšega mesta. Nič ne škodi, da vozi danes tramvaj med koničastimi okni in zvitimi rozetami — staremu Lübecku ne more vzeti sijaja hanseatskega mesta. Nekdaj važno trgovsko središče, je Lübeck danes še muzej Hanse, Hamburg in Bremen pa sta hitela naprej s časom in razvojem.

Švedska ladja »Lübeck« nas je sprejela. Majhna stvar. Nekoliko smo nezaupljivi. Tole naj nas pelje preko Vzhodnega morja? Pa je vendar šlo v redu. (Tri tedne pozneje je Vzhodno

morje pogoltnilo »Niobe« prav blizu naše proge.)

Kakor hitro smo zapustili Travemünde in s tem Nemčijo, smo sedli k večerji. Koliko pa stane prav za prav večerja, obstoječa iz kakih 15 jedil? Ni take sile, le 2.50 švedskih kron. Toda strežnica je razlagala Nemcu, ki ji je dal 5 RM, da tega ne more riskirati v teh negotovih časih, da sploh mark nima, da mora računati v švedskih kronah, sicer da je na zgubi in mu je dala od 5 RM 2.50 švedskih kron nazaj. Pri tem je uboga reva, ki je bila v takem strahu da izgubo pri tej slabi valuti, pridejala vsaj 25 odstotkov, dočim je bila redna napitnina 10 odstotkov že vračunana v ceni 2.50 švedskih kron. Znati je treba!

Nekako ob 8. zjutraj se izkrcamo v Københavnu (Kodanju). Ze najboljši vtisk. Ko smo na kopnem, nam razlaga postrežček nekaj o prtljagi v danščini; jaz nemški. »Ja, ja, ja!« Pa sva bila oba zadovoljna. Krepko kimanje z glavama, pa je bila prtljaga proč — hm, brez vsakršnegakoli papirja v roki! Jutri se vidimo ob 17ih pri odhodu, je dejal postrežček. Pa dobro!

Avto nas je odpeljal v mesto. Krasno mesto, krasne stavbe!

KOLESARJI V KODANJU

Kolesa so tu glavno prometno sredstvo, pa tudi — ovira. Veliko več ljudi je na kolesih nego na hodnikih. Če spusti angel varuh križišča z zamahom roke jato 40—50 kolesarjev preko ceste, potem to predstavlja velesilo, ki ustavi

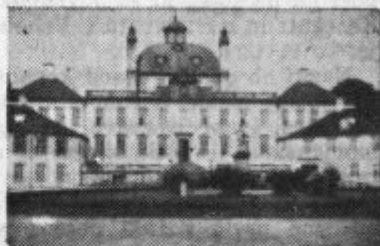
ves ostali promet. Sicer pa je tu idealna ravnina za kolo, tudi izven mesta. Ceste so dobre. Pred rotovžem na velikem prostranem trgu stoje avtobusi: »Københavns rundfart«. Zlezemo vanj, kjer slišimo tudi nemščino, poleg tega pa še skandinavske jezike in angleški. Za edinega razlagalca ni tako enostavno. Toda jezike obvlada in jezik mu teče dobro v vseh.

København je jako na široko zidan in prav polagoma prehaja v pokrajino, ki je vsa zelena in sveža, kjer sede štokholmske na dimnikih prijaznih hiš in koč,

Grad FREDRIKSBERG (zgrajen 1602—1620). V sredi: glavni portal gradu. Spodaj: park pri gradu

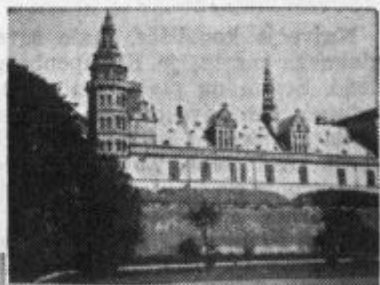
»Bus« drvi skozi naravne parke proti gradu Fredriksborgu; krasen vrt, ogromen grad, krasna arhitektura. Ogledamo si ga in nihče nam ne brani fotografirati.

Grad FREDENSBORG (zgrajen 1720—1724). Spodaj: park pri gradu

Fredensborg. Grad sam ni tako imponozanten kakor park z lepimi razgledi na jezero. Toda za vse to nimamo mnogo časa; saj smo na avtobusu in moramo biti ob 18ih doma. Torej hitro, hitro!

Helsingør. Kosilo; opulentno in primerno drago. Toda nič zato. Kronborg je vendar zanimiv grad, v katerem se

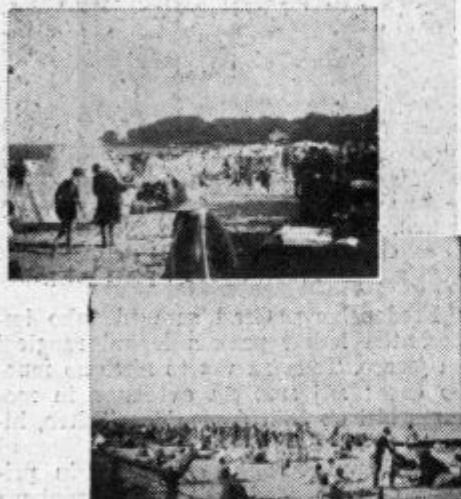

Grad KRONBERG pri Helsingør (zidan 1577—1585). Spodaj Kronborg ob sončnem zatoku

kjer se vrte mlinci na veter in kjer mala vicnalka opozarja nase z visokim dolgim piskom.

prikaže prihodnji dan gotovo še duh Hamletovega očeta. Tu je pisal Shakespeare. Tam vam kažejo Hamletov grob. Resnejši in zgodovinski opomin na nekdanjo moč Helsingøra pa so topovi na utrdbah, ki so obvladali svojčas Kategatt in s tem vrata v Vzhodno morje.

Nazaj ob obali. Povsod kopališča, čolni, ribiške hišice, ogromna drevesa, sočna trava, črnobeke krave (kakor na Pomorjanskem), veseli obrazi in neka izrazita solidnost v ljudeh in stavbah. Ta dežela ni spoznala vojnih grozot... In mi smo prvič v taki deželi: prvič po 18 letih!

S - kopališča KLAMPENBORG. Spodaj plaža

Največje kopališče, malo severno od glavnega mesta, je Klampenborg. Mondeno. Sedite na plaži, poslušate godbo, prineso vam kavo ali kar ste naročili in gledate oblečeno in manj oblečeno vrvenje okoli sebe. Tudi dame često ne taje dovolj svojih večkrat dvomljivih in opulentnih krasot, a nihče se tu nad tem ne razburja. Ljudje so večinoma precej solidni, tudi po obsegih telesa; priderija jim pa menda ne leži.

Ali se hočete poceni zabavati? Potem pojdite v Tivoli. Toda na vsak način zvečer, da vidite tudi razsvetljavo. S stotisoči žarnic je razsvetljen zabavni park Københavna. In vendar je dovolj prijetno temnih zatišij za ljubeča se srca: ob vodi, ob potoku, čez katerega vodijo čedni mostički, ob poteh, kjer so postavljene klopi. Mimo vas drvi veselo življenje, v vodi se zrcalijo lučke,

opazujete zaljubljene pare in veselje otrok na vrtljakih ter širok smeh debelih gospa in gospodov pri pivu. Danci so širokogrudni: gledališče na prostem, nihče vas ne vpraša za vstopnico. Stoj in glej če hočeš! Pri tem igra dober orkester, s čimer se hrušč z raznih zabavišč še poveča. Hazardne igre ljubijo. V veliki dvorani je nameščeno vse polno različnih igralnih avtomatov. Tu ni videti svetovne krize. Tu, v Tivoliju, se odigrava nočno življenje Københavna.

Ako ste si pozabili za nedeljo kaj kupiti, bodisi sir, kruh, sadje, narezek, znamke ali cigarete, cigare, časopise — nič zato! Če imate drobiž, dobite v avtomatih po 10, 25, 50 øre in 1 Kr vse, kar si srce zaželi. Tudi toaletne potrebščine itd.

Ljudje, ki se razumejo na umetnost, vas svare pred kamnito puščavo, ki ji pravijo Danci Thorvaldsenov muzej. Od zunaj je čisto lepa stavba. Sicer pa imate v gliptoteki še drugih okamenin iz njegove dobe dovolj. Vsekako najdete nekaj brez dvoma dobrih kiparjev, pred vsemi bi bilo omeniti Kai Nielsena. Ustvaril je marsikak lep spomenik, lepe skulpture — tudi v Oslu jih srečavamo. Kai Nielsen je gotovo eden najmočnejših skandinavskih kiparjev. Da imajo Danci smisel za lepoto, dokazuje njih ljubezen do Rodina, ki je dobro zastopan.

Tudi sicer se vidi okus Dancev v arhitektonski razdelitvi njih glavnega mesta in v arhitekturi sami. Naj si bo hotel ali rotovž ali cerkev — vse kaže okus in lepoto. Naj omenim le borzo — res, nobena fotografija vam ne more pričarati predstavo teh krasnih barv, toda tudi arhitektura sama je bajna. In razni zviti stolpi in kupole in gradovi. Barve so živahne, kakor ljudje in priroda.

Med vsem tem pa stoji voda v kanalih. S slikovitih čolnov prodajajo ribe sredi mesta. Tu pa tam švigne motorni čoln skozi vso to ropotijo in gnečo čolničev. Tam kanal konča v širšem, tam v pristanišču, kjer se vrte žerjavi, hrešče stroji, piskajo lokomotive in tulijo ladje. Vrvenje, vrvenje.

Beračev tam skoraj ne najdete. Vsak ima kako delo, vsak zasluži vsaj toliko, da je lahko živ. Blažena dežela! Kakšna razlika nasproti Berlinu, kjer je siromaštvo na ulicah prodrlo že na bogati zapad mesta... Tam upadajoča civilizacija in kultura, tu solidnost in gotovost.

KMEČKA HISA v Klampenborskem gozdu

Čudno! Tudi tu imajo uniforme tako radi kakor Prusi. Skoraj so še bolj — pravljíčne: poštarji kolesarijo (tu ne hodijo peš!) v rdečih sakojih in so prav podobni žokejem na dirkališču; tudi cestni pometalci imajo svoje uniforme i. t. d.

O Dancih slišite sicer v Skandinaviji, da so to Zidje med Skandinavci. Res — trgovski duh tu najbrž ni majhen. Toda tudi uniforme so značilne — zdaj se tepe z Norvežani za vzhodni Groenland.

Kako se na Danskem jé? Dobro; prav dobro. Ne poceni, to je res. Toda izbira je prosta; plačate enako, če pojedete ali ne. Večinoma normalni Srednjeevropec

ne zmore vseh dobrot. Danci jih zmorejo; kar se jim tudi pozna.

Z nemščino shajate bolj fragmentarično. Včasí vam je sreča mila in vas razumejo. Glede jezika in menda sploh so hudi nacionalisti, kakor Skandinavci skoraj vobče. Prijazni pa so: tako mi je dal tramvajski sprevodnik načrt mesta s tramvaji in busi in mi kazal številke. On je vendarle razumel, kam hočem; jaz končno tudi.

Čistoča je na Danskem povsod cenjena. Zlasti prijetno se to opaža na cestah v Københavnu, kar je bilo prijetno v nasprotju s sedaj zaradi krize precej zanemarjenim Berlinom. Da imajo smisel za higieno, kažejo velika okna tudi malih podeželskih hiš.

Čudno! Točno ob 17. uri je stala prtljaga pred dansko ladjo »Dronning Maud«, ki je prišla iz Stettina. Ni posebno velika, a vendar dovolj, da nas lahko varno popelje v Oslo; tudi če bi bil vihar v Skageraku, kar so nam prerokovali.

Ladja je bila v vseh razredih natrpno polna, tudi znak, da jim kriza tu še ne gre posebno na živce. Ženo in otroka so vtaknili v damsko kabino, jaz pa sem bil skupaj z nekim gospodom, ki je perfektno govoril nemški. Končno! sem

KODANJ: Havnegade z borzo, Christianovim gradom in petimi cerkvami

si misli. Pa glej: bil je Poljak, Poslejšva govorila »slovanski«. Prav dobro sva se razumela.

Ob sončnem zatonu smo pluli mimo starega Kronborga. Naproti njemu leži Hålsingborg. In to ožino je svoj čas teroriziral s svojimi davki mali Helsingør. Danes so ti časi minuli. Ladja ni več edino prometno sredstvo tu in nad Helsingørom z njegovimi starimi bronastimi topovi ropoče točno ob 13 ih vsak dan »Dornier Wal« iz Berlina v Oslo...

Dan je bil že znatno daljši nego v Berlinu. Ob 22 ih še ni bilo noči v našem smislu. Le mrak, ki ga pretrgajo

bliski na zapadu. Tam divja nevihta in težki oblaki so na obzorju. Toda morje je mirno, ladja se le neznatno ziblje. V daljavi se še vidi luč svetilnika, ki smo ga pred pol ure pustili na švedski strani. Še pol ure smo ga lahko opazovali z ladje, potem je tudi ta zadnji pozdrav z obale izginil pod obzorjem. Bili smo na prostem morju. Na sever, na sever!

Spali smo ob odprtem oknu. Zbudil me je sopotnik, ki se je selil od postelje pod oknom pod mene. Zbudila ga je voda, ki je pljusknila preko okna. Zibali smo se precej in deževalo je. Nič zato. Zaspala sva in spala do jutra.

Strahote giljotine

Ob usmrčenju Gorgulova, morilca francoskega državnega predsednika Doumerja, so francoski anatomisti obnovili vprašanje, da li je usmrčenje z giljotino primerno današnjemu stanju omike francoskega naroda ali pa je treba ta način smrtno kazni zavreči iz ozirov človečanstva. Kakor doslej, se je tudi to pot izkazalo, da ima giljotina svoje pristaše in svoje nasprotnike. Seveda pristaši giljotine ne trdijo, da je ta način usmrčenja human, marveč pravijo, da je enakvreden načinom, ki so v navadi po drugih državah.

Nasprotniki giljotine pa imajo zelo močne razloge za nje odpravo. Pred vsem naglašajo, da so številni primeri dokazali, da je odsekana glava še govorila, da se je mišičevje na obrazu pregibalo v krčevitih sunkih in še precej časa potem, ko je bila glava že ločena od trupla. To vse priča o strahovitem trpljenju obglavljenca in o grozotnem spoznanju, ko se je glava še zavedala svojega strahotnega stanja. Dalje trdijo, da so se telesa obglavljenecv še dolgo zvijala v silnih krčih in da je celo dognano, da so se brezglava trupla v posameznih primerih celo dvignila s smrtnega ploha.

Skrbna preiskava je dognala, da se kaj sličnega danes ne dogaja, pač se je zgodilo zelo pogosto v letih francoske revolucije, da je obglavljenec dajal očitne znake življenja. To se da morda pojasniti tako, da so v dobi francoske revolucije, ko je imela giljotina le preveč posla, vršili usmrčenje na zverinski način, ker so bili za krvnike ljudje, ki so se trudili, da prizadenejo obsojencu čim hujše muke. V časih Robespierroev strahovlade se je v Parizu pripetil naslednji strašni primer. Nekoga jutra so pripeljali na morišče desetorico žirondistov, da »jih obrije narodni brivec«, kakor je posurovela sodrga imenovala krvnika Sansona in njegov posel.

Podivjana ženskost: »damec so gledale usmrtilcev Gorgulova z daljnogledom kakor predstavo v gledališču

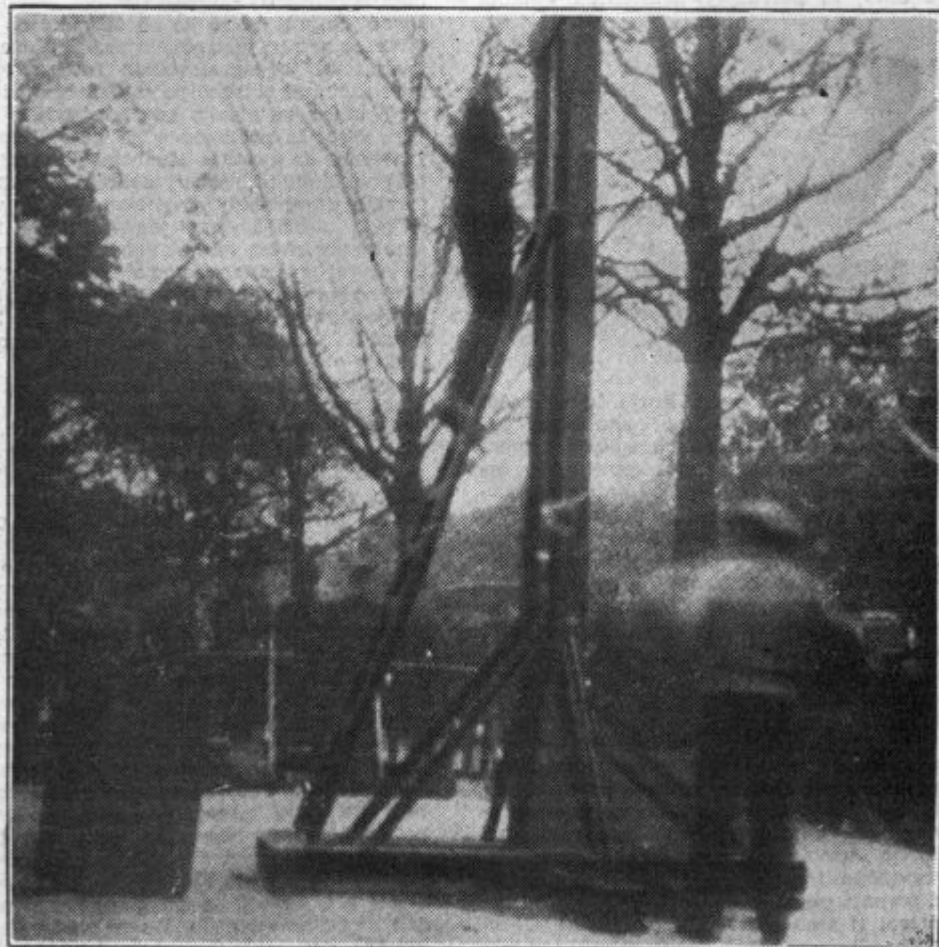
Med obsojenci je bil znani žirondistični poslanec Gardien, silen in močan človek, ki je obtoževal Robespierrea zaradi njegove krvoločnosti. Pred Gardienom sta bila obglavljena dva njegova tovariša in njuni glavi sta že ležali v košari pred giljotino. Ko je sekira odsekala glavo tudi Gardienu, je padla njegova glava k obema že odsekanima glavama. Ko je obstala na dnu košare, so se njene čeljusti krčevito odprle

in ločena glava se je z vso silo zagrizla v lice odsekani glavi tovariša Lacazea. Krvnik Sanson je nikakor ni mogel odtrgati. Gardienova glava je bila tedaj še živa in je po pričevanju tisočev prisotnih jakobincev živela še dober četrt ure. Slišala je vse klice in je celo oči obračala v smer, odkoder je čula svoje ime. Videlo se je, da trpi glava neverjetne bolečine, sodeč po izredno boleznem izrazu lica. Šele čez četrt ure, je ugasnilo življenje v Gardienovi glavi, nakar so nje čeljusti izpustile Lacazeovo lice.

Ta in drugi slični primeri so seveda razburili javnost in zdravniški krogi so se začeli baviti s proučevanjem usmrčevanja z giljotino. Že tedaj so mnogi ugledni strokovnjaki prišli do prepričanja, da je giljotiniranje divjaški način usmrčitve. Nemški anatom Sömmering je pisal, da je čul od mnogih ljudi, da bi se odločili za giljotino, ako bi že bili obsojeni na smrt. Po njegovem prepričanju pa bi si temeljito premi-

sliili, ako bi vedeli, kakšne muke čakajo žrtev pod giljotino. Kdor zagovarja giljotino, bi ga bilo treba pognati med ljudozrce. Dr. Sömmering je celo trdil, da po manjkanje vseh življenjskih znakov na glavi nikakor ne pomeni, da je glava res mrtva.

Francoski anatom J. Sue je mnogo svojega časa posvetil proučevanju usmrnitev pod giljotino in je došel še do hujših zaključkov nego Sömmering. Trdil je, da obglavljenec še dolgo po obglavljenju čuti hude bolečine v nogah, rokah, v želodcu in sploh v vseh delih telesa. Zato je začel hudo borbo proti giljotini, toda brez vsakega uspeha. Vstali so celo ugledni zdravniki, n. pr. dr. Canabis, ki so zavračali Suejeve trditve kot popolnoma neosnovane, češ, da obglavljenec že nekoliko trenutkov po obglavljenju ne čuti prav nikakršnih bolečin. Proti temu mišljenju pa se je najodločneje oglasil italijanski anatom Aldini. Naglašal je, da obglavljenec

Edina slika o priliki justifikacije Gorgulova: Rabljevji pomočniki hite po usmrčitvi s pospravljanjem giljotine

trpe strahovite muke in je svojo izjavo podprl z nekaterimi dokazi. Prisostvoval je mnogim usmrtnitvam in je pri tem risal odsekane glave, ki so vse imele izrazite znake trpljenja. Pisal je dr. Canabisu, da vsakdo nepopisno greši proti človečnosti, ako zagovarja giljotiniranje.

Njegova opažanja sta mnogo kasneje potrdila zdravnik Bonaafont in Falloi, ki sta zaradi proučevanja bila prisotna pri

mnogih usmrtnitvah Arabcev v Afriki. Izjavila sta, da je usmrtnitev z giljotino nekaj nečloveškega in da obglavljenec živi še dolgo časa potem, ko mu je glava ločena od telesa, toda živi nesporno v strašnih mukah. Zaradi prizadevanja teh dveh zdravnikov je bila uvedena akcija za ukinitev giljotine, pa je ostala brezuspešna. Tako ima giljotina še danes svoje pristase in svoje nasprotnike.

ČLOVER IN DOM

Pisani stol

Kakor se v ženski obleki povsod kaže prizadevanje po skladnosti posameznih kosov, tako se tudi v modernih stanovanjih opaža, da napravljajo prijeten vtisk samo pri popolni harmoniji vsega pohištva. To pa je v veliki meri odvisno od porazdelitve barv, ki ustvarjajo izmenoma v lahni

rezerviranosti na enem kraju in v močni koncentraciji drugod lepo, učinkovito podobno. Z vzorci je treba na splošno skopariti, da pridejo nekateri redki liki in ornamentali bolj do veljave. Če opremimo neko sobo s prav mirno in pohlevno slikarijo (ta je posebno odločilna) ali s prav preprosto preprogo, potem si mirno lahko privoščimo jaki kontrast — recimo prav močno pisanega stola. Najprimernejši za prevleko so kretoni, blagovi, ki so prišli nekoč k nam iz Indije in so bili že večkrat poprej zelo v časih, zdaj se pa spet navdušujemo zanje. So podobni platnu, toda zamolklega sijaja pa napeti kakor živalska koža in stroge, nekam tajinstvene lepote. »Ali je to svila?« se vprašujemo in jih neverjetno otipavamo, čudeč se, kako se je mogla fantazija, ki se je smatrala za mrtvo v oblikovanju modernih prostorov, naenkrat spet tako razbohotiti. Pravičnice rože plavajo po belem ozadju in pernati ptiči se gugajo po viticah. Tako so lepi ti stoli kakor v sanjah.

Gospodinja si bo pridobila časa za oddih, če se navadi po malem reformirati svoje gospodinjstvo. Medeninate kljuke se mo-

rajo venomer snažiti. To se pravi vodo v rešetu prenašati. Priporočljiveje so kljuke in držaji iz belega bronu, ki ne potrebujejo skoraj nikake oskrbe.

FOTO AMATER

»Foto-revija«, 4. št. — Najnovejša številka te zagrebške revije za vse fotografske stroke kaže, da so se njeni izdajatelji dobro zavedali svojih besed, ko so objubljali, da se bo od številke do številke razvijala in izpopolnjevala. Kaže obnem, da je jugoslovanski fotoamaterski svet razumel potrebo po takšni reviji in da si jo izbira za glasilo svojih teženj in svojega dela. Iz podnaslova na prvi strani je razvidno, da postaja službeni glasnik najbolj vodilnih in najbolj delavnih fotoamaterskih organizacij po državi. Tu so videti prvi obrisi bodoče jugoslovanske fotoamaterske zveze. In slikavska fotografija bo v tej zvezi zavzemala častno mesto. Med organizacijami, ki priznavajo »Foto-revijo« za svoje glasilo, je tudi že ljubljanski fotoklub. Nova naslovna stran, ki ji daje elegantnejšo vnanjo obliko, je delo njegovega člana Petra Kocjančiča, slike v njeni notranjosti, sedaj tudi v lepšem tisku, so po večini reprodukcija slovenskih in drugih del na minuli razstavi jugoslovanske fotografske umetnosti na ljubljanskem velesojmu, slovenski in hrvatski prispevki se bavijo s to razstavo. Med ostalimi prispevki omenjamo članek ljubljanskega fotoamaterja J. Schleimerja o tenjenju bromosrebrnih kopij in povečav, Frajtičev članek o fotografiranju jeseni, Dvornikov članek o ostrem ustanavljanju začetnika itd. Posebnega strokovnjakstva v teh člankih ne smemo zahtevati, ker smo žele v začetkih in se morajo ljudje še vzgojiti, da bodo znali stvarno napisati svoje izkušnje in svoja opazovanja v fotografskem področju, toda stvar gre tu naprej in premnoge upoštevane inozemske revije te vrste se ne morejo ponašati, da bi bile boljše. Vse je odvisno od sodelavcev in ti se razveseljivo množijo. Vsekakor priporočamo vsem resnim amaterjem, da bi sodelovali v tej reviji in da bi se nanjo naročali direktno (Zagreb, Dalmatinska 6, prizemno) ali preko Fotokluba Ljubljana (ki je pričel pravkar poslovati v svojem lastnem domu, bivšem Dolinarjevem paviljonu v Levstikovi ulici).

TRIMINUTE POTOVANJA

Macao

Ljudje, ki se vrnejo iz Monte Carla, se radi spuščajo v velikanske številke, dokažujoč, kako ogromne vsote zasluži kneževina Monaco od svojega igralskega kazina. Svetovni potnik pa ima za tako besedičenje samo nasmešek, zakaj vsakdo, ki je že precej potoval po Daljnem vzhodu, pozna neki majcen kraj — samo tri milje meri po dolgem in pol milje počez —, ki je eden največjih hazardnih središč na svetu.

Ta košček sveta je Macao. Od 1557, ko je podpiral kitajsko vlado v boju proti morskim razbojnikom, je last Portugalske. Odtod se je pričel portugalski zavojevalni in zaslužnjevalni pohod na kitajsko ozemlje, ki so ga pozneje začele posnemati tudi nekatere evropske velesile. Prebivalci v Macao so iz večine Kitajci, ki ne vedo niti, kaj je Portugalska, niti kje leži, dasi dobro poznajo njeno zastavo. Le nekaj portugalskih družin je naseljenih tod, vse drugo pa je ali kitajsko ali pa evrazijsko in prebivalci se sami imenujejo Macoeze.

Kdor se le nekoliko dlje pomudi v Macao, mu ne morejo uiti različne igralnice. Čeprav sam ne igraš, boš vendar z zanimanjem opazoval, kako ti nedoumljivi orientalcji dobivajo in izgublajo velikanske vsote, ne da bi kateri trenil z očesom. Kakor v Monte Carlu, se tudi v Macao igra največ na ruleti. Fan tan je favorit, toda tudi druge loterijske igre so zelo v čišlih. Koncesije za igralnice krijejo vse državne izdatke, zaradi tega proti igranju nikjer ni slišati moralnih pridig in časopisje ne pri naša ogorčenih člankov zoper to pogubno strast.

V Macao si je prav tako vredno ogledati zakatne igralniške beznice, ki jih posejajo domačini in mornarji, kakor razkošne palače, kjer iščejo srede bogatini.

Tujec si lahko izposluje tudi vstop v nekatere opijske beznice, ki so za Macao tudi lep vir dohodkov. Na eni konferenci Društva narodov je bilo med razpravo o trgovini z opijem tudi omenjeno, da je v Macao ena največjih tovarn za predelavo opija na svetu, v kateri je zaposlenih na stotine delavcev in nameščencev in celo nekaj otrok. V enem samem kotlu je med fabrikacijo za okoli 100.000 dinarjev tega mamil. Tovarna plačuje vladi letno nad 80 milijonov dinarjev priznavalnine, da sme v tem mestecu vzdrževati obrat. Mogotci, ki so obogateli pri opiju, so sezidali v mestu lepa poslopja in uredili krasne parke, ali vsa lepota ne more utajiti sramotnosti kupčevanja s tem zatiralcem človeštva.

Macao je tudi ne glede na igralnice močno podoben Monte Carlu. Tudi tu so krasni subtropski vrtovi, nič manj bogati vsakovrstnega cvetja in zelenja in nič manj skrbno negovani kakor tisti na evropski Rivieri. Najlepa ulica je Praia Grande ob morski obali. Proti Kitajski je mesto ograjeno z obzidjem in je prehod mogoč samo skozi mejna vrata. Obala je divno lepa in najprijetnejše sprehajališče. Toda kdo se zanima v Macao za prirodne lepote spričo tako privlačnih igralnic? V posebnem delu kolonije je več samostanov in cerkva, ki jih upravlja portugalska duhovščina. Prav od tod se najgorečneje vodi borba proti sramotni trgovini z opijem, toda doslej brez uspeha. Vse kaže, da se Macao še dolgo ne bo iznebil pravično zaslužnega renomeja, da je središče pogubne opijske kuge.

Koliko muh poje lastovica

Doslej se je samo vedelo, da so lastovice silno požrešne, da pospravijo velikansko množino mrčesa na dan, ali številčno ni nihče dokazal te domneve. Dr. E. Jacob pa je letos ujel lastovico, ki se je bila pri letanju nekoliko poškodovala in jo umetno hranil več tednov zaporedoma. Pokazalo se je, da so te živalce res nenasične. Jedo najrajši samo hlčne muhe, drugega mrčesa pa ne in če ga jim je siloma dajal, so ga kaj kmalu spet izdavile. Muhe so mu dobavljali iz neke konjušnice, kjer so jih lovili v steklene posode napolnjene z vodo. Na muholovke ujetih muh lastovica ni marala. Na dan je pospravila 500 do 600 srednjevelikih muh, v enem samem obroku 40 do 60 komadov. Posamezni obedi so sledili nekako poldrugo uro drug za drugim, ker dlje lastovica skoraj ni mogla prenašati lakote. Če se torej hoče ohraniti srednje mčna lastovica vsaj dva dni pri moči, mora požreti najmanj 1000 muh.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Stotnjiški pes

Neka panamska znamka predstavlja rdečelasega španca in njegovega zvestega psa, ki mu leži ob nogah. To znamko so izdali 1913 v spomin na odkritje obale ob Tihem oceanu pred 400 leti po Vasku Nunezu Balboa.

Balboa ni imel kot farmer na San Domingu nobenega uspeha. Skril se je v sod, ki so ga natovorili na ladjo, ki je odplula proti Južni Ameriki. Poskušal je na ta način uiti svojim upnikom. Nekoliko let pozneje je postal vodja neustrašenih pustolovcev, ki so osvajali notranjost nedavno prej odkritega ameriškega kontinenta.

Takrat so bili psi v Novem svetu neznanе živali in psi, ki so jih tujci uvedli, so postali najstrašnejši sovražniki domačinov. Balbojev najljubši pes Leonico se je kazal v bojih tako hrabrega, da so mu vsakokrat oddali del plena kakor vsakemu drugemu možu v stotnji.

Katera noga je krajša pri človeku?

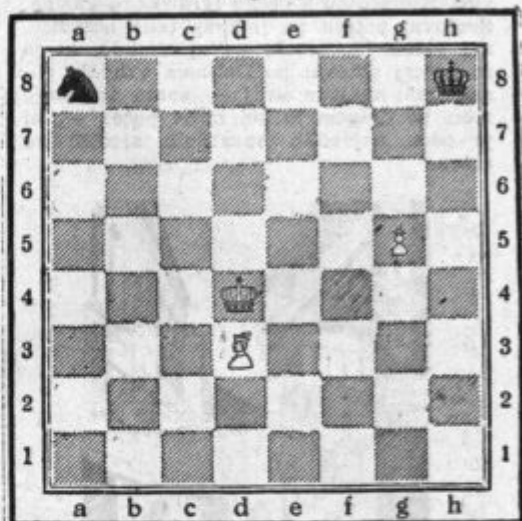
Dr. F. HeiB, docent na nemški visoki šoli za gimnastiko potrjuje dognanje, da pri večini ljudi nista obe nogi enako dolgi. Ne da bi si bil človek svest različne dolžine svojih nog, se vendar točno ravna po tej prirojeni napaki in daljšo nogo zmerom bolj napreza. Zlasti jasno se da to ugotoviti pri sportu. Pri zaletu in pri skoku se človek namreč zmerom odžene z daljšo nogo. Pri redkih sportnikih, ki imajo obe nogi enako dolgi, se rado pokaže, da se pri različnih skokih odganjajo izmenoma z eno ali drugo nogo.

SAHN

Problem 21

I. N. Sahodjakin

Prva nagrada »64«

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 20.

1. Lg4-f5! Kf4 (a), 2. T : f2+, Ke 3, 3. Da 7 mat. 1. . . . Ke2 (b), 2. Dc 3, K : f1, 3. Ld3 mat. 1. . . . Kd2 (c), 2. Db2+, Ke 3, 3. D : f2 mat. 1. . . . Le1 (d), 2. De5+, Kd2, 3. D : e1 mat. Miniatura najlepšega češkega stila.

ANEKDOTE

Mesto iz ev. pisma

Papež Leon XIII. ni maral portretiranja, ker skoraj noben slikar ni mogel dovolj pogoditi njegovega oduhovljenega obraza. Na prigovarjanje svojega tajnika Vanutellija se je vendar dal slikati, toda tudi ta slika mu ni bila po godu.

Papež je sliko podaril Vanutelliju, zadržal pa je lastnoročno napisal opombo:

Marc. 6, 50.

Vanutelli je poiskal označeno mesto v evangeliju sv. Marka in čital:

»Ne bojte se! Jaz sem!«

Nevarno delo

Ed. Hanslick, sloviti dunajski godbeni kritik (1825—1904), je sedel nekoč v družbi godbenikov in skladateljev pri polnih čašah. Razgovor je bil — kajpa — o kolegih, med katerimi se je slišalo tudi ime skladatelja, ki glede duševne lastnine ostalih skladateljev ni bil posebno natančen.

»Tega pa pozname, je dejal Hanslick. »Kadar je pri delu, pravi žena otrokom: Otroci, bodite pridni in molite lepo! Oče grede krast!«

pa bojazljivo in počasi od žice do žice, pa do gnezda kar do večera. Starši pa toliko dela. Če se mladi učijo letati, so kar naprej lačni. Seveda ne pozabijo tudi najmanjšega v gnezdu. Po večkrat na dan ga spravijo do roba gnezda in vabijo na prosto. Tudi bratci in sestrice letajo mimo in ga bodrijo. Toda sirota se kar trese in prosi usmiljenja.

Z novim dnevom pride velik korak v prostrano, neskončno, sinje ozračje. Kako se dvigajo lahka telesa! Kako se napevnajo srpasta krilca! Prav ob starše se pritisnejo in se dvignejo skoraj navpično. Prevzelo jih je neizmerno ozračje. Vsak krik oznanja radost in kot pesem je udarec njihovih krilc. Življenje gori v njih kot rdeč plamen, kot zublji viharja. Kar obkrožile so vrtoglavega metulja, ki je v zračnih višavah preganjal samico, in si kar v zraku razdele mastni plen. Nato letijo spet v gnezdo, vabijo sestrico in se bahajo z modrimi krilci. In kar v omotici jim potekajo ure in dnevi.

Zdaj si znajo že same iskati hrano. Po ure trajata borba in igra z izpreminjajočim se kačjim pastirjem nad tihim ribnikom. Po ure in ure krožijo v zračnih sinjinah. Sestrica pa čepi na rdečih nožicah; do tja je že prišla. Starši komaj sproti prinašajo za nenasitni želodec. Kmalu se bo morala okrepiti. Klasje so spravili z njiv. Po zraku se majoje pisani, papirnati ptiči človeških otrok. Sonce je vedno bolj leno in mušic je zmerom manj. Kaj bo s tem lastovičjim otrokom? Ali bo mogel na pot proti jugu, ki je pred durmi in jo mora toliko lastovic plačati z življenjem?

Pot je dolga in zelo nevarna. Mladiči morajo biti krepki in uro za uro je treba udarjati s krili.

Zjutraj so že megle na jesenskih travnikih. Pribe in skorci lete nad polji in tudi jata žerjavov je že — dasi prezgodaj — odrinila nad južno morje. Tudi lastovice se počasi zbirajo po vaseh. Pa poskušajo z mladiči. Od jutra do večera letajo samo v višavah, s kratkimi odmori. Dan pozneje so še dalj v zraku in končno ostanejo kar ves dan, od zore do mraka, v svojem kraljestvu. Sem in tja se spustijo stari k najmanjšemu, da ga nakrmijo in povabijo navzgor. Saj sam si poišče tako malo! Vse je premalo! Če bi dolge poti ne bilo... Prišel bo dan. Ko bo veter ugoden in bo nebo visoko, bo prišla njihova ura. Že se obračajo pogledi proti severu, ah so sestre s severa že na obzorju, ker bodo z njimi letele dalje.

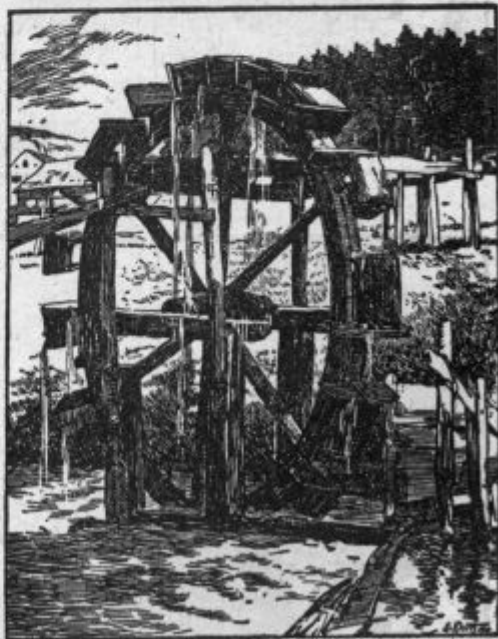
Zdaj je mir med lastovicami. V dolgih vrstah sedijo po žicah in skoraj ne žgoliijo več. Vsaka skrbi le za svoj želodec. Že jutri jim bo treba morda na pot! Toda mala sirota! Živahno leta sem in tja in pridno lovi mušice. Zdi se, da niti ne sluti velikih dogodkov, ki čakajo lastovičji rod. Starši jo opazujejo. Ali naj ostane? Saj bi morala umreti gladu, mraza in samote.

Ali naj pojde na pot? Umreti bi morala, ker je prešibka. Že po nekaj minutah bi omagala in podlegla.

Ponoči so vsi v družinah skupaj po skednjih in gnezdih. Ko posije prvo sonce, je vse ozračje napolnjeno kričanja in klicanja. Kot strele švigajo mladiči med severne bratce in sestrice, ki krožijo nad strehami. Ljudje še spijo. V gnezdu na skednju se starši pripravljajo na zadnje delo. Ostro zapoje kijun! Najmanjša se opoteče in obleži mrtva z zlomljenim vratom pod skednjem. Molče se dvigneta stara v sinje višave proti jugu... — F. M.—

Vrednost sredstva za rast las

A. Forster je preiskal 20 različnih mazil in tekočin za rast las, sestavljenih iz najrazličnejših, deloma prav nedolžnih, deloma izredno močnih snovi. Za kontrolo je raziskal ta sredstva tudi brez tistih lepo zve-nečih dodatkov, ki služijo samo laboratorijem za reklamo. Kot poskusni objekt mu je služila koža ogoljene mačke. Mazal jo je nekaj časa z vsakim preparatom, potem pa za kontrolo tudi še s čistim vinskim cvetom in čistim vazelinom. Zanimivo je, da so vsa sredstva pokazala neko učinkovitost. Po vsakem mazanju so se dlalice na mačji koži nekoliko okrepile. Najučinkovitejši med vsemi sredstvi se je izkazal vazelin, vendar je pa Forster dognal, da več ko maže in tinkture pomaga s tem zvezano otiranje, masaža in čiščenje kože. Kemične snovi ta najprirodnejši pripomoček za rast las samo podpirajo.

A. REICH: »Vodno kolo«

HUMOR

»Da, gospodična, v mojih žilah teče mo-
dra kri!«

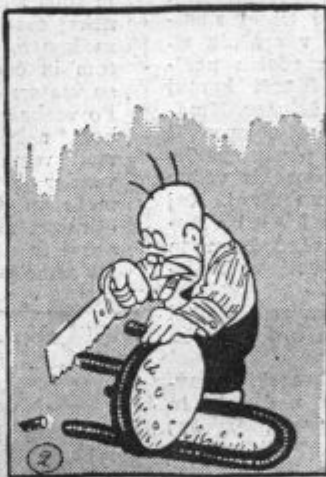
»Saj se boste vendar dali operirati, ali
ne?«

(»Berlingske Tidende«)

Gospodar (vajencu): »Da, tako je. Tisti,
ki ne zna povedati tako, da ga drugi raz-
umejo, je tepec. Ali si razumel?«

Vajenec: »Ne.« (»Politikene«)

COPYRIGHT R.I.B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamsonov stol se maže